

Jong spreekt Jong

Foto: Ton Groenendijk/ Producties

H / Het leven van jongeren
in de Schilderswijk

Dick Lammers & Wouter Reith, lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

Jong spreekt Jong

Het leven van jongeren in de Schilderswijk

Lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling

De Haagse Hogeschool

Dick Lammers & Wouter Reith

Vormgeving: Communicatie & Marketing, De Haagse Hogeschool
Drukwerk: OTB bv
Foto's: Ton Groenendijk Producties' (pp. omslag, 10, 26, 30, 35, 36, 48, 50, 59, 65)

Lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling
De Haagse Hogeschool
Postbus 13336
2501 EH Den Haag

Exemplaren van dit rapport zijn te bestellen bij:
De Haagse Hogeschool, Secretariaat lectoraten en onderzoek
Mevr. A.L. Legters, 070 445 82 94, of A.L.Legters@hhs.nl
Downloaden via <http://www.dehaagsehogeschool.nl/lectoraat-gso>

Voorwoord

Studenten van De Haagse Hogeschool hebben als studieopdracht vraaggesprekken gehouden met jongeren in de Schilderswijk. Van de opleiding kregen zij begeleiding en een lijst van onderwerpen mee die zij aan de orde moesten stellen. Zo'n tweeëndertig studenten hebben ruim tweehonderd jongeren in de leeftijd van veertien tot achttien jaar geïnterviewd over hun leven, hun ambities, hun problemen. Twee zaken springen er uit. Het zijn jongeren die in de Schilderswijk opgroeien, die ambities hebben voor de toekomst en hun grenzen verkennen. Zij laten ook zien dat er de nodige knelpunten zijn. Zo maken armoede, werkloosheid, criminaliteit en spanningen thuis het opgroeien in de Schilderswijk niet tot een gemakkelijke opgave.

Dit rapport maakt deel uit van het onderzoeksprogramma van het lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool. In dit lectoraat willen we met praktijkgericht onderzoek zicht krijgen op het leven in de stad Den Haag en op de inspanningen van verschillende partijen om de woon- en leefsituatie in Haagse wijken te verbeteren.

Het is een bijzonder traject geweest: voor de studenten, de jongeren, de opleiding en het lectoraat. In de context van de jongeren in de Schilderswijk is het vooral belangrijk om vertrouwen te winnen om enig zicht op de situatie van jongeren te verkrijgen. Dit stelt eisen aan de aanpak. Daarenboven weten we dat waar studenten de wijk ingaan, dit een deel is van hun opleiding en het onderzoek een leeronderzoek is. Het gepresenteerde beeld is werkelijkheid, wellicht niet de enige werkelijkheid. Immers, de Schilderswijk heeft vele werkelijkheden.

Het rapport is van de hand van Dick Lammers (initiator, begeleider, auteur) en Wouter Reith (auteur). Reacties zijn welkom (d.a.lammers@hhs.nl en w.j.m.reith@hhs.nl).

Den Haag, november 2011

Vincent Smit
Lector grootstedelijke ontwikkeling

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Inleiding / werkwijze	9
Aanleiding	10
Probleem – en doelstelling	12
Theoretisch kader: Opgroeien doe je niet alleen	13
De beleving van de jongere, een analyse van het microsysteem	14
Methode / aanpak	16
Leeswijzer	18
2. De Jongeren en leeftijdgenoten	19
Inleiding	19
Zelfbeeld	20
Vriendenkring	23
Beschouwing	24
3. Thuis	25
Inleiding	25
Gezinssamenstelling en opvoedingspraktijken	25
Rolverdeling en arbeidssituatie	29
Overige problematiek en oplossingen	30
Beschouwing	32
4. Wonen, wijk, en vrijetijd	35
Inleiding	35
Woning en woonomgeving	36
Vrije tijd	39
Beschouwing	42
5. School en werk	43
Inleiding	43
School	44
Sfeer en problemen op school	45
Thuisituatie	47
Werk	50
Beschouwing	52

6. Conclusies en aanbevelingen	55
Opgroeïende jongeren	56
Een dubbelleven	56
Armoede, werkloosheid en spanningen thuis	57
Onveilige en vieze wijk met weinig vertier	59
Groepsvorming en intimidatie op school	61
Werken omdat het moet, verleiding van het snelle geld	62
Eindconclusie: opgroeien in een risicovolle omgeving	62
Aandachtspunten voor beleid	65
Geciteerde werken	67
Dankwoord	69
Bijlagen	71
Bijlage 1: Topiclijst	71
Bijlage 2: Tabellen	74
Bijlage 3: Ervaringen met het inzetten van studenten bij onderzoek	80

1. Inleiding / werkwijze

Wanneer de Haagse Schilderswijk in het nieuws komt is dat zelden op een positieve manier. Combineer in Google de zoektermen 'Schilderswijk' en 'Jongeren' en het beeld wordt er zeker niet rooskleuriger op. In AD-Haagsche Courant stond op 30 maart (2010) bijvoorbeeld het volgende te lezen:

(...)”Het afgelopen halfjaar ging het stadsdeel, dat door de bewoners als de ‘vergeten straten’ wordt omschreven, gebukt onder een inbraakgolf. Onlangs werden tot tweemaal toe de ruiten van een net geopende buurtwinkel ingegooid, een keer met een molotovcocktail. Op dat moment was er nog personeel in de winkel.

Uit een rondgang door de buurt blijkt dat mensen zich niet meer veilig voelen op straat en ‘s avonds niet meer de deur uit gaan. Er wordt veel gesproken over intimidatie door hangjeugd die tot diep in de nacht voor herrie zorgt. Het probleem speelt al jaren, maar kende volgens bewoners het afgelopen halfjaar een dieptepunt.

Van Alphen (wethouder GroenLinks) stelde in oktober vorig jaar vast dat er sprake is van rivaliserende bendes die zich vooral ophouden op en rond de Delftselaan. Daardoor durft de jeugd uit de buurt zich niet meer in bepaalde straten te begeven. Dit leidt er ook toe dat jongeren elkaar ophitsen en tot criminele activiteiten aanzetten.(...)”

Ook in andere nieuwsberichten worden de jongeren in de wijken als de Schilderswijk vaak op een negatieve manier belicht. Helaas wordt hierbij vaak vergeten dat ook in de Schilderswijk het gaat om een relatief kleine groep overlastgevendende jongeren. Positieve berichtgeving over de Schilderswijk is er wel maar lijkt minder aandacht te krijgen. Nieuwsberichten over bijvoorbeeld de goedlopende zomerschool in de Schilderswijk (Berends, 2011; Kraaijeveld, 2010) die al enkele jaren honderden deelnemers trekt, blijven bij het grote publiek niet hangen. Het overheersende beeld is nog steeds dat de jongeren in deze wijken óf de veroorzaker van problemen óf het slachtoffer ervan zijn. Het merendeel van de jongeren betreft echter de groep die in een bepalende fase van hun leven opgroeien in een wijk waar relatief veel problemen samenkomen.

Binnen de berichtgeving over jongeren in de Schilderswijk valt op dat er vooral *over* de jongeren en *over* de Schilderswijk geschreven wordt. In dit rapport staan we stil bij jongeren die opgroeien in de Haagse Schilderswijk en laten we vooral de jongeren zelf aan het woord. Hoe zien en beleven de jongeren hun eigen opvoeding, gezin, school buurt? Tegen welke moeilijkheden en dilemma's lopen de jongeren aan? Welke kansen voor verbetering zien zij, en welke rol zien zij hierin weggelegd voor zichzelf? Jongeren zijn immers niet alleen dader of slachtoffer maar kunnen net zo goed de sleutel tot een oplossing vormen. Daarbij is het aansluiten bij de motivatie en de belevingswereld van de jongere één van de algemeen werkzame factoren van de hulpverlening (Van Yperen, 2010). Alleen dat gegeven is al een reden om de jongeren waarover zoveel geschreven wordt nu zelf aan het woord te laten. Jongeren zijn immers zelf de ervaringsdeskundigen bij uitstek (Hermes, Naber, & Dielema, 2010). Dit rapport geeft een beeld hoe het is om op te groeien in de Schilderswijk vanuit het perspectief van de jongeren uit deze

wijk zelf. Dit beeld is gebaseerd op semigestructureerde interviews die door studenten van De Haagse Hogeschool met ruim tweehonderd leeftijdgenoten in de Schilderswijk zijn gevoerd.

Aanleiding

De Schilderswijk staat met negenendertig andere stadswijken op een lijst van “probleem-”, “kracht-”, “prachtwijken” en dat is niet voor niets. In de wijk komen tal van achterstanden (inkomen, scholing, werk) samen. Veel jongeren groeien op in deze situatie. Sinds jaar en dag wordt door de gemeente Den Haag, bewoners en professionals gewerkt aan verbetering van de perspectieven van de inwoners en van de wijk.

De Schilderswijk

De Schilderswijk heeft circa 33.000 bewoners. De bevolking van de Schilderswijk is niet alleen multi-etnisch, er leven zo'n honderd verschillende etniciteiten, ze is ook jong. Een derde van de bevolking (33%) is niet ouder dan 19 jaar terwijl in dit in geheel Den Haag 23% is. In de Schilderswijk wonen maar weinig Nederlandse jongeren. Slechts 9% van de jongeren t/m 19 jaar heeft de Nederlandse nationaliteit (Gemeente Den Haag, 2010).

In de Schilderswijk zijn de inkomens laag. Ruim 40% van alle huishoudens kan gerekend worden tot de minima. Zo'n 8600 huishoudens (74%) behoren tot de zogenoemde ‘aandachtsgroep voor beleid’. Dit zijn huishoudens met een lager inkomen waarvoor overheid en woningcorporaties een speciale verantwoordelijkheid hebben (Gemeente Den Haag, 2010). De combinatie van kinderrijke wijk en arme

wijk leidt er toe dat juist in de Schilderswijk veel kinderen en jongeren in armoede opgroeien. Daarnaast kent de Schilderswijk veel bijkomende sociale problematiek zoals werkloosheid, criminaliteit, gevoelens van onveiligheid etc., waarbij jongeren vaak als een belangrijke oorzaak van deze problemen worden gezien (Gemeente Den Haag, 2010). Het Haagse Jongeren Interventie Team (JIT) geeft aan dat het overgrote deel van de jongeren die zij begeleidt (75%) te kampen heeft met problemen rond scholing en werk. Andere probleemgebieden die volgens het JIT hoog scoren zijn vrijetijdsbesteding, financiën en schulden, het gezin en huisvesting (Gemeente Den Haag, 2007). Bovenstaande veel voorkomende typering van de wijk is echter niet volledig. “De Schilderswijk is moeilijk in een paar zinnen samen te vatten. Wie dat wil, begrijpt de dynamiek en diverse vraagstukken niet goed. Wie echter toch een rode draad wil trekken, ziet een wijk met meerdere gezichten. De een noemt het het afvoerputje van de stad, een reservoir van kansarmen die elders in de stad geen plek vinden. Anderen stellen dat de wijk als ‘springplank’ fungeert.” (Helleman, 2011)

Aandacht voor jongerenvraagstukken in de Schilderswijk

De Gemeente Den Haag gaat in het Actieprogramma Jeugd 2007 - 2010 uitgebreid in op de jongeren. Meer aandacht voor de positie van de jongeren is er ook in het Wijkactieplan Schilderswijk (Gemeente Den Haag, 2007) dat tot stand is gekomen nadat de wijk als probleemwijk werd bestempeld. Bij de totstandkoming van dit plan onder het penvoerderschap van woningcorporatie Haagwonen werd ook het lectoraat Grootstedelijke ontwikkeling van De Haagse Hogeschool betrokken.

Een van uitgangspunten van de gemeente Den Haag is dat zij de mening van jongeren serieus wil nemen. Desondanks blijkt in de praktijk dat het bij de uitvoering van het Haagse jeugdbeleid vooral draait om het punt om voor de jongeren iets te doen en niet met en door jongeren. In het Actieprogramma Jeugd 2007 - 2010 en het Wijkactieplan Schilderswijk wordt weliswaar veel nadruk gelegd op de situatie en de positie van jongeren op diverse terreinen maar gegevens over de situatie van jongeren in de Schilderswijk is nauwelijks voorhanden. Wanneer deze gegevens wel beschikbaar zijn, zijn deze voor het merendeel gebaseerd op reeds beschikbare databestanden en informatie via ‘jeugdmonitor’ activiteiten. Het gevolg is dat van veel trajecten, programma’s en projecten (van welzijn en zorg tot en met de gebouwde omgeving) onbekend is of deze voldoende aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren. De stem van de jongere wordt bij het vormgeven van deze projecten niet of nauwelijks gehoord, terwijl de gemeente Den Haag wel erkent dat voor een sterk jeugdbeleid het noodzakelijk is om de leefwereld van jongeren centraal te stellen (Gemeente Den Haag, 2007).

Bij onderzoek naar jongeren wordt over het algemeen maar weinig ingegaan op de behoeften, wensen en motieven van jongeren. Het merendeel van het onderzoek richt zich bovendien op de probleemsituatie van jongeren (risico – of draaglast optiek) terwijl weinig aandacht uitgaat naar beschermende factoren, kansrijke ontwikkelingen en wat de jongeren zelf kunnen betekenen bij het oplossen van de geconstateerde knelpunten.

Een analyse van de jongerenproblematiek in het kader van de Haagse Operatie Jong (Gemeente Den Haag, 2006) liet zien dat er in Den Haag al veel is voor de jeugd maar een integrale visie op het optimaliseren van kansen nog ontbreekt.

Om de reeds aanwezige voorzieningen en kansen beter te benutten ligt het voor de hand om ook de belevingswereld van de jongeren zelf te betrekken om zo beter aan te sluiten. Hiervoor is nodig om:

- a) te achterhalen wat de visie van jongeren aangaande het opgroeien in de Schilderswijk is;
- b) na te gaan welke projecten op het terrein van zorg, welzijn, leefbaarheid, de gebouwde omgeving, zij als kansrijk zien en;
- c) te achterhalen hoe hierbij beter gebruik gemaakt kan worden van de aanwezige potenties en mogelijkheden van de jongeren zelf.

Het gaat om expliciete aandacht voor de rol van de jongeren zelf bij het tot stand komen en uitvoeren van beleidsmaatregelen evenals het aanpakken van vraagstukken waar jongeren mee zitten. De jeugd zou meer gezien moeten worden als ervaringsdeskundige, deelnemer en coach (Naber, 2004). In dit kader noemt de gemeente Den Haag expliciet de rol van De Haagse Hogeschool voor het in kaart brengen en aanpakken van jeugdsvraagstukken in de Schilderswijk (Gemeente Den Haag, 2007).

Verbinding stad/wijk – hogeschool

De Schilderswijk en De Haagse Hogeschool zijn burens maar in veel opzichten vormen zij een geheel andere wereld, niet alleen omdat het ene een school is en het andere een wijk. In de hogeschool is vooruitkomen het parool, in de wijk is voor velen het rondkomen al een hele opgave.

De Haagse Hogeschool is een grotestadshogeschool en wil dit in onderwijs en onderzoek nader inhoud geven. In dat kader lopen meerdere projecten zoals werkcontacten tussen BOOG en de Academie voor Sociale Professions en tussen Vestia en de Academie voor Facility Management. Met deze ontwikkelingen sluit De Haagse Hogeschool ook aan bij de oproep van Terpstra, (Terpstra, 2009) om de hogescholen nadrukkelijker in onderwijs en onderzoek het vizier te laten richten op kansen en problemen in de oudere stadswijken.

In het verlengde van bovenstaande ontwikkelingen heeft het lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling het project 'Jong spreekt Jong' opgestart. Het doel van dit project is om kennis en inzicht te vergaren over de 'leefwereld' van jongeren in de Schilderswijk. We sluiten hierbij aan bij het onderzoek van Hermes, Naber, & Dielema (2010) waarin de jongeren zelf gezien worden als ervaringsdeskundigen bij uitstek over hun eigen leven, hun leefwereld. Deze omvat het alledaagse doen en laten van de jongere en bestaat uit een aaneenschakeling van gedragingen, gedachten, gevoelens, waarderingen en belangstellingen. Vanuit hun eigen beleving en kijk op de wereld geven jongeren zin en betekenis aan hun bestaan (Hermes, Naber, & Dielema, 2010). De focus in dit rapport richt zich op de volgende leefwerelden: 'de jongeren en hun leeftijdgenoten', 'thuis', 'wonen, wijk en vrije tijd' en, 'school en werk'.

Probleem – en doelstelling

In het 'Programma Jeugd & Gezin 2011-2014' legt de gemeente een grote nadruk op de eigen verantwoordelijkheid. Waar het gaat om opvoedingsondersteuning gelooft de gemeente "sterk in de eigen kracht van ouders en andere opvoeders, maar wil hen graag ondersteunen. Voor kwetsbare jongeren en gezinnen biedt de gemeente een vangnet. Opvoeden ziet het college als een taak van ons allen: van ouders en opvoeders, tot scholen en sportverenigingen. Dat maakt dat jeugdbeleid een breed terrein beslaat en er relaties zijn met andere beleidsterreinen" (Gemeente Den Haag, 2011). Met het project 'Jong spreekt Jong' willen we zicht krijgen op de draaglast (risicofactoren), beschermende

factoren, kansen en draagkracht (mogelijkheden, eigen inzet of bijdragen) van jongeren tussen veertien en achttien jaar uit de Schilderswijk. Het geeft daarmee een indruk waar de jongeren op dit moment de 'mazen in het vangnet' ervaren.

Vraagstelling:

In het rapport wordt een antwoord gegeven op de volgende vraag:

- Hoe beleven de jongeren in de Schilderswijk de hierboven genoemde leefwerelden en wat zijn hierin mogelijk problemen?

In het verlengde van de door de gemeente gepropageerde eigen verantwoordelijkheid gaan we, waar mogelijk, ook in op de oplossingen die de jongeren zelf zien voor deze problemen. Aan de jongeren is in de interviews gevraagd welke wensen zij hebben, welke oplossingen zij zien en welke bijdrage zij zelf willen leveren.

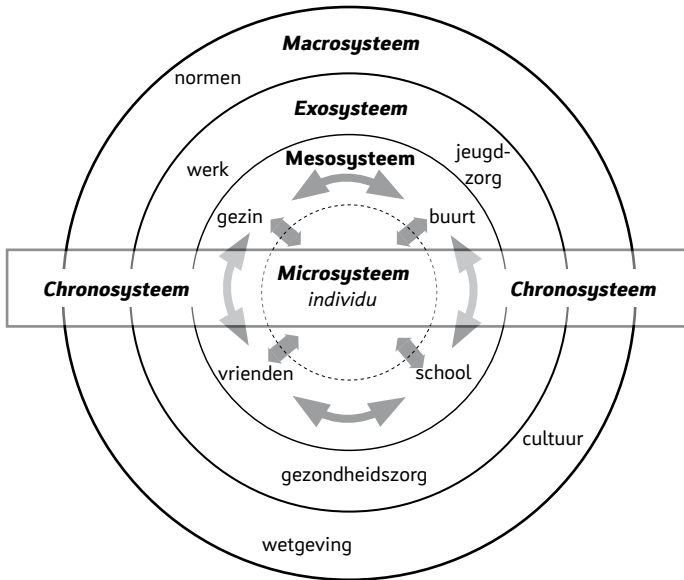
Theoretisch kader: Opgroeien doe je niet alleen

Bij het in kaart brengen van de leefwerelden van de jongeren en de problemen die zij hierin ervaren is het van belang om te beseffen dat de mens een sociaal wezen is die wordt gevormd door zijn omgeving. Andersom geldt ook dat de mens invloed uitoefent op zijn omgeving. De jongeren groeien op in een continue wisselwerking tussen individu en omgeving. Ouders zullen anders reageren op een zogenaamde 'huiltbaby' dan op een baby die weinig huilt, waardoor zij ook weer ander gedrag bij de 'huiltbaby' oproepen in vergelijking met een normale baby. Deze wisselwerking tussen individu en de omgeving vindt niet alleen plaats bij jonge opgroeiende kinderen maar evengoed bij jongeren en volwassenen. Mensen worden beïnvloed door hun omgeving en geven op hetzelfde moment vorm aan hun omgeving. Voor opgroeien geldt hetzelfde. Een kind groeit dus niet op onder invloed van zijn omgeving maar in *interactie met* zijn omgeving. Deze dynamische benadering van ontwikkelen staat ook bekend als de Ecologische Systeemtheorie van Uri Bronfenbrenner (1917 – 2005).

In het Ecologisch systeemmodel van Bronfenbrenner (Berk, 2010) staat het kind of de jongere en diens directe contacten met zijn omgeving centraal. De omgeving waar de jongere deel van uitmaakt kan worden onderverdeeld in vier systemen die direct dan wel indirect van invloed zijn en mede gevormd worden door de jongere zelf (zie fig. 1):

1. *Microsysteem*: in het microsysteem gaat het om die interacties en activiteiten waar de jongere zelf deel van uitmaakt en dus mede vorm aan geeft. Het gaat dan om vragen hoe de jongere beïnvloed wordt en invloed uitoefent op zijn directe omgeving, zoals zijn ouders, de school en vrienden uit de buurt.
2. *Mesosysteem*: het mesosysteem bestaat uit de verbindingen die bestaan tussen de verschillende elementen van het microsysteem. Het gaat dan bijvoorbeeld om de mate van betrokkenheid bij, en de contacten van ouders met de school van de jongere, of de wijze waarop een stagebedrijf en de stagedocent van de jongere met elkaar overleggen. De jongere wordt weliswaar omsloten door dit mesosysteem maar neemt geen deel aan de interacties in het mesosysteem.
3. *Exosysteem*: de jongere maakt niet direct onderdeel uit van het exosysteem maar dit systeem is wel van invloed op de ontwikkeling van de jongere. Zo kunnen bijvoorbeeld een hoge werkdruk, onregelmatige werktijden bij één van de ouders, of de beschikbaarheid van kinderopvang, en gezondheidszorg van invloed zijn op de wijze waarop ouders hun kind opvoeden.

4. *Macrosysteem*: het macrosysteem wordt gevormd door de maatschappelijke en culturele context. Hoe kijkt men in de maatschappij tegen kinderen en opgroeien aan? Is er bijvoorbeeld wet- en regelgeving die ouders ondersteunt bij het opvoeden van hun kinderen (kinderbijslag, leerplicht, etc.). Ook cultureel bepaalde normen en gebruiken, maken onderdeel uit van het macrosysteem.

Dwars door de vier systemen van het ecologisch systeemmodel loopt tot slot het chronosysteem. Bij dit systeem gaat het om veranderingen in de tijd die zowel van invloed zijn op de jongere als de omgeving waarin hij opgroeit. Deze veranderingen kunnen door externe oorzaken ontstaan, denk bijvoorbeeld aan een economische crisis maar ook vanuit de jongere zelf, bijvoorbeeld als gevolg van ziekte. Daarnaast zijn de verschillende levensfasen en de bijbehorende overgangen op te vatten als onderdeel van het chronosysteem. De normale ontwikkeling bestaat eruit dat het kind zich ontwikkelt tot een jongere en van jongere vervolgens naar (jong)volwassene. Deze ontwikkeling heeft niet alleen lichamelijk gevolgen, maar zorgt ook voor veranderde verwachtingen en verantwoordelijkheden vanuit de omgeving ten aanzien van de jongere. Men zou zelfs kunnen zeggen dat een jongere en een kind op dezelfde plaats, op dezelfde tijd toch in een andere omgeving verkeren omdat deze omgeving ten aanzien van jongeren en kinderen andere verwachtingen heeft.

De beleving van de jongere, een analyse van het microsysteem

In dit rapport staat de beleving van de jongere centraal. De centrale vraag is hoe de jongere het ervaart om in de Haagse Schilderswijk op te groeien. Omdat het vertrekpunt steeds de beleving van de individuele jongere is, kan dit rapport gezien worden als een analyse van het microsysteem.

In dit rapport delen we het microsysteem op in een viertal leefwerelden. We beginnen bij de jongere zelf en zijn leeftijdgenoten. Hoe kijken de jongeren naar *zichzelf* en hoe ziet hun *vriendenkring* eruit? Vervolgens kijken we naar de thuissituatie, het *gezin* waarin de jongere opgroeit. Wat is de gezinssamenstelling van de jongere? Hoe kijkt de jongere naar zijn thuissituatie? Wat vindt hij van de woonsituatie, hoe ziet hij zijn ouders en ervaart hij zijn opvoeding? Welke problemen ervaart de jongere thuis en welke oplossingen ziet hij hiervoor.

Vervolgens besteden we aandacht aan de woonomgeving van de jongeren en de manier waarop zij hun vrijetijd doorbrengen. Hoe kijken zij aan tegen de *Schilderswijk*, en wat zijn hun ervaringen met het wonen en opgroeien in deze wijk. Tegen welke problemen lopen de jongeren aan en welke kansen en mogelijkheden ter verbetering zien zij? Daarnaast is gekeken op welke manier de jongeren in de Schilderswijk hun vrije tijd invullen. Zijn ze lid van een sportclub, bezoeken ze een buurthuis of gaan ze uit? Welke activiteiten ondernemen de jongeren uit de Schilderswijk zoal met vrienden?

Naast de jongeren zelf, zijn gezinssituatie, en de wijk waarin deze opgroeit, kijken we tot slot hoe de jongeren de *school* ervaart. Welk type onderwijs volgt de jongere? Hecht de jongere waarde aan een opleiding, hoe ervaart de jongere het schoolklimaat? Voelt hij zich veilig op school? Omdat veel jongeren naast hun school ook een bijbaan hebben en enkele jongeren in het geheel niet meer naar school gingen is naast de school ook naar de arbeidssituatie van de jongeren gekeken.

Bij de vier leefwerelden besteden we aandacht aan de individuele ontwikkeling van de jongere. Welke bedreigingen en kansen zijn er vanuit de vier leefwerelden voor de ontwikkeling van de jongeren. Bij deze beschrijving wordt expliciet aandacht besteed aan het opgroeien in een multiculturele wijk en de levensfase waarin zij verkeren. De meeste jongeren die geïnterviewd zijn, waren tussen vijftien en zeventien jaar, een fase waarin veel jongeren worstelen met het zoeken naar een eigen identiteit, en een plaats in de maatschappij. In deze levensfase is een bepaalde mate van onzekerheid en grensoverschrijdend gedrag niet ongewoon.

In de hedendaagse westerse maatschappij loopt deze zoektocht naar een eigen identiteit en naar een volwaardige plaats in de maatschappij door tot een leeftijd van circa 25 jaar (Arnett, 2000). Waar het enkele decennia geleden nog heel gebruikelijk was dat men tussen de 20 en 25 jaar trouwde en aan kinderen begon is de leeftijd waarop men trouwt en waarop vrouwen hun eerste kind krijgen alleen maar gestegen. Tussen traditionele levensfasen van de adolescentie, waarin het vinden van de eigen identiteit de belangrijkste opgave is en de volwassenheid waarin men traditioneel start met het werkende leven en een gezin sticht is een compleet nieuwe levensfase gekomen die Arnett (2000, p. 469) benoemt als de 'ontluikende volwassenheid' (*emerging adulthood*):

'Emerging adulthood is distinguished by relative independence from social roles and from normative expectations. Having left the dependency of childhood and adolescence, and having not yet entered the enduring responsibilities that are normative in adulthood, emerging adults often explore a variety of possible life directions in love, work and worldviews. Emerging adulthood is a time of life when many different directions remain possible, when little about the future has been decided for certain, when the scope of independent exploration of life's possibilities is greater for most people than it will be at any period of the life course.'

De levensfase van de ontluikende volwassenheid is overigens in belangrijke mate cultureel bepaald en doet zich vooral voor binnen de westerse postmoderne (geïndustrialiseerde) samenleving. Binnen de context van de Schilderswijk betekent dit dat er een onderscheid gemaakt moet worden tussen de in Nederland overheersende levensloop waarbinnen de fase van 'ontluikende volwassenheid' met de bijbehorende ruimte voor experimenteren gemeengoed is en de meer traditionele levensloop. In diverse onderzoeken blijkt dat conformiteit, ofwel aanpassing aan de eisen die de omgeving stelt, juist een doel is dat in niet-westerse samenlevingen meer nadruk krijgt (Pels, Distelbrink & Postma, 2009). Voor jongeren die opgroeien in de multiculturele context van de Schilderswijk betekent dit dus vaak dat zij in meer of mindere mate te maken krijgen met twee normatieve kaders, of opvoedidealen (autonomie versus conformiteit) die niet altijd even makkelijk met elkaar te verenigen zijn. Deze dubbele standaard waar zij een balans in moeten vinden maakt de zoektocht naar de eigen identiteit er niet makkelijker op. Tegelijkertijd is deze 'zoektocht' de afgelopen decennia in de Nederlandse samenleving er niet makkelijker op geworden. Waar tot halverwege de vorige eeuw je toekomst in belangrijke mate werd bepaald door zaken als bijvoorbeeld je afkomst, klasse of geloof ligt in de huidige postmoderne samenleving de toekomst veel minder vast. De 'standaardlevensloop' heeft plaats gemaakt voor zogenaamde 'keuzebiografieën' (Hermes, Naber, & Dielema, 2010). Het maatschappelijk dominante uitgangspunt van autonomie en eigen verantwoordelijkheid heeft ertoe geleid dat jongeren vooral voorbereid worden om zelfstandig invulling te geven aan hun eigen leven. De jongeren worden geacht aan het roer van hun eigen leven te staan, prestaties te leveren en verantwoordelijk te zijn voor hun eigen leven en succes (Hermes, Naber, & Dielema, 2010). Enerzijds biedt dit voor de jongere meer kansen en mogelijkheden om de eigen levensloop te bepalen, anderzijds vraagt het van het individu dat het keuzes maakt. Voor die jongeren die vanuit hun opvoeding onvoldoende voorbereid zijn op het maken van deze keuzes, en zij die weinig houvast kunnen ontleen aan voorbeelden, of personen die opgroeien met twee culturen en dus moeten leven naar twee maatstaven kan deze toegenomen keuzevrijheid ook een last worden. In dat kader wordt ook wel gesproken over 'keuzedwang'. De hedendaagse maatschappij dwingt het individu om keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen voor de inrichting van het eigen leven. 'De burger zélf draagt nu de eigen verantwoordelijkheid. Niet de staat.' (Ostaijen, 2011). In het rapport laten we zien hoe de jongeren met deze keuzevrijheid of keuzedwang omgaan.

Methode / aanpak

In dit onderzoek worden jongeren uit de Schilderswijk in de leeftijd van veertien tot achttien jaar geïnterviewd om zicht te krijgen op hun belevingswereld. Hoe ervaren zij het opgroeien in de Schilderswijk? De keuze voor deze groep is ingegeven omdat juist deze leeftijdsgroep veelvuldig wordt aangewezen als veroorzaker van problemen.

Daarnaast zijn zij gebruiker van de openbare ruimte in de Schilderswijk, hebben zij als ervaringsdeskundigen veel zicht op bestaande vraagstukken in de wijk en zijn zij wellicht in staat om aan te geven waar de mogelijkheden en hun eigen bijdrage voor het oplossen van deze knelpunten liggen. De jeugd bepaalt immers de toekomst.

De interviews met de jongeren uit de Schilderswijk zijn afgenomen door studenten van de Academie voor Sociale Professions van De Haagse Hogeschool¹. Om zicht te krijgen op de verschillende

¹ Bijlage 3 bevat een kort verslag over de inzet van studenten voor dit onderzoek.

leefwerelden van de jongeren hebben zij contact gezocht met jongeren uit de Schilderswijk en hebben zij vaak in meerdere gesprekken met deze jongeren informatie verzameld. De studenten gebruikten tijdens de gesprekken met de jongeren uit de Schilderswijk een topiclijst (Bijlage 1: Topiclijst). Tegelijk werd de inhoud van het gesprek deels ook bepaald door de mate waarin de studenten erin slaagden het vertrouwen van de jongeren te winnen. Dit betekent dat niet altijd alle onderwerpen met alle jongeren besproken zijn. Uit het gegeven dat een onderwerp niet aan bod is gekomen bij de gesprekken met een bepaalde jongere mag dus niet zondermeer afgeleid worden dat het betreffende onderwerp niet speelt bij deze jongere.

Vervolgens zijn deze gesprekken door de studenten aan de hand van de topiclijst verwerkt tot een verslag. Deze gespreksverslagen, 224 in totaal, waren van wisselende kwaliteit en vormden het materiaal waarop dit rapport is gebaseerd. De wisselende kwaliteit van de verslagen heeft gevolgen voor de conclusies die uit dit rapport getrokken kunnen worden. Het rapport geeft daardoor slechts een globaal beeld van de leefwereld van de 224 geïnterviewde jongeren uit de Schilderswijk.

Vorbereiding

Aan het onderzoek 'Jong spreekt Jong' hebben tweeëndertig studenten van de Academie voor Sociale Professions (opleidingen SPH en MWD) van De Haagse Hogeschool meegewerkt. Met de deelname aan het project konden zij studiepunten verdienen. Op één na waren het vrouwelijke studenten die aan het onderzoek hebben meegewerkt. Van de tweeëndertig studenten die als onderzoeker zijn ingezet, was het merendeel van allochtone afkomst, de meesten Marokkaans – Nederlands. Ter voorbereiding van de interviews kregen de studenten enkele lessen over de doelgroep en het voeren van semigestructureerde interviews. Daarnaast kregen zij de opdracht zich te verdiepen in de doelgroep via beleidsstukken en eerder uitgevoerde onderzoeken. Afhankelijk van het aantal te verwerven studiepunten voerden de studenten één of meerdere gesprekken met meerdere jongeren. Meer informatie over de ervaringen met de inzet van studenten als onderzoeker staat vermeld in de bijlagen (Bijlage 3: Ervaringen met het inzetten van studenten bij onderzoek).

Populatie en onderzoeksgroep

In de periode 2009 – 2010, zijn 224 jongeren in de leeftijd van 14 t/m 18 jaar uit de Schilderswijk geïnterviewd. De studenten kozen zelf welke jongeren zij benaderden. Ze moesten er wel voor zorgen dat zij ongeveer evenveel jongens als meisjes interviewden en dat de geïnterviewde jongeren tussen de dertien en negentien jaar waren. Bij het benaderen van de jongeren voor het interview maakten zij vaak gebruik van de 'sneeuwbalmethode'. Zij vroegen jongeren die zij geïnterviewd hadden of zij andere jongeren kenden die eventueel bereid waren om deel te nemen aan het onderzoek. De setting waarin de gesprekken plaatsvonden en het aantal gesprekken dat met een jongere gevoerd is, varieerden. De meeste gesprekken zijn echter één op één gevoerd.

De leeftijd van de geïnterviewde jongeren was gemiddeld 16 jaar. De meeste jongeren (56) waren 16 jaar, 46 jongeren waren 15 jaar en 46 jongeren hadden de leeftijd van 17 jaar. De verhouding jongen – meisje was bijna gelijk (124 jongens, 100 meisjes).

Bijna de helft van de jongeren was van Marokkaanse achtergrond (98), gevolgd door 51 Turkse jongeren, 29 Surinaams (Hindoestaanse) jongeren, 11 Antilliaanse en 7 Nederlandse jongeren. De overige jongeren hadden overwegend een andere niet-westerse achtergrond of waren afkomstig uit gemengde gezinnen (7 jongeren). De groep onderzochte jongeren wijkt hiermee iets af van de bevolkingssamenstelling van de Schilderswijk. In de steekproef zijn allochtone jongeren (97%) iets oververtegenwoordigd. Het

aandeel Marokkaanse jongeren in de steekproef is met 47% het dubbele van wat op basis van de bevolkingssamenstelling van de Schilderswijk mag worden verwacht. In de Schilderswijk is 91% van de bevolking van allochtone afkomst. De grootste bevolkingsgroep van de Schilderswijk is van Turkse afkomst (26%) en 23% is van Marokkaanse afkomst (Gemeente Den Haag, 2011). De verschillen tussen de onderzoeksgroep en de bevolkingssamenstelling van de Schilderswijk zijn waarschijnlijk een gevolg van de gehanteerde sneeuwbalmethode voor het selecteren van de te interviewen jongeren en het gegeven dat in het onderzoek alleen jongeren in de leeftijd van veertien tot en met achttien jaar zijn betrokken.

Analyse

De studenten kregen de opdracht om de interviews te verwerken tot een verslag en dit verslag in te leveren bij de eerste onderzoeker. Deze verslagen zijn vervolgens geanalyseerd waarbij de uitspraken zijn geteld die door de jongeren uit de Schilderswijk zijn gedaan over de verschillende onderwerpen uit de topiclijst (Bijlage 2: Tabellen). Daarnaast werden tijdens de analyse sprekende citaten uit de interviewverslagen verzameld en gelabeld. Bij het schrijven van dit rapport zijn de tabellen, dus het aantal uitspraken leidend geweest. De citaten in de tekst zijn in een later stadium 'ter illustratie' toegevoegd.

Leeswijzer

In dit rapport laten we zien welke thema's en onderwerpen spelen binnen de verschillende leefwerelden van de jongeren. Dat wil zeggen welke onderwerpen onderwerp van gesprek zijn geweest. In hoofdstuk twee t/m vijf komen achtereenvolgens de jongere en diens leefwerelden (vriendschappen, thuis, wijk, school/werk) aan bod. Deze hoofdstukken zijn los van elkaar te lezen. Elk hoofdstuk heeft een korte inleiding waarin -gebruikmakend van eerder onderzoek - de context wordt geschetst. Vervolgens komt de belevingswereld van de jongeren uit de Schilderswijk aan bod. Hierbij wordt gebruik gemaakt van sprekende citaten uit de interviews met de jongeren. Na de belevingswereld van de jongeren sluit het hoofdstuk af met een korte beschouwing. Het rapport wordt vervolgens afgesloten met een concluderend hoofdstuk waarin suggesties en aanbevelingen gedaan worden ter verbetering van het jeugdbeleid.

Als gevolg van de keuze om studenten in te zetten als onderzoeker geeft dit rapport slechts een globaal beeld van de leefwereld van de jongeren in de Schilderswijk. De aantallen en tabellen die op basis van de interviews worden gegeven zijn niet meer dan indicatief. Ze geven vooral weer over welke onderwerpen veel of juist weinig met de jongeren is gesproken. Om die reden worden waar mogelijk de bevindingen uit dit onderzoek gestaafd aan recent onderzoek.

De keerzijde van de beperkingen die de inzet van studenten als onderzoeker met zich meebrengt, is dat het zonder deze studenten onmogelijk was om ruim tweehonderd jongeren te interviewen. Dit rapport geeft dus een *globaal* beeld van de *belevingswereld van ruim 200 jongeren in de Schilderswijk*. Waar in de resultaten en de conclusie gesproken wordt over 'de jongeren' betreft het steeds de geïnterviewde jongeren. De uitkomsten kunnen niet zondermeer gegeneraliseerd worden naar alle jongeren in de Schilderswijk.

2. De Jongeren en leeftijdgenoten

Inleiding

In dit hoofdstuk staan we stil bij de jongeren en hun leeftijdgenoten die in de Schilderswijk opgroeien. De geïnterviewde jongeren waren in de leeftijd van veertien tot en met achttien jaar. Dit betekent dat de uitspraken in dit hoofdstuk gelezen moeten worden tegen de achtergrond van de zich ontwikkelde adolescent. Grenzen verkennen en daar zo nu en dan overheen gaan is eerder regel dan uitzondering gedurende deze levensfase. Bijna 80% van de adolescenten vertoont een of andere vorm van probleemgedrag, zoals diefstalletjes, vandalisme, spijbelen, zich niet aan regels houden, alcohol en drugsgebruik en dergelijke. Dit gedrag is op zichzelf niet problematisch. Uit onderzoek blijkt zelfs dat een bepaalde mate van probleemgedrag een indicator is dat het goed gaat met de adolescent (Dekovic M. , 2000)! Desondanks wordt de adolescentie over het algemeen gezien als een turbulente periode waarbinnen in een relatief korte periode grote veranderingen plaatsvinden en waarin makkelijk problemen ontstaan (Dekovic M. , 2000). De veranderingen vinden plaats op lichamelijk vlak; jongeren worden in deze levensfase lichamelijk volwassen. Deze lichamelijke verandering leidt vervolgens tot sociale veranderingen. Lichamelijke veranderingen in de adolescentie beïnvloeden niet alleen hoe zij zichzelf zien maar ook de manier waarop anderen tegen de adolescent aankijken (Dekovic, Noom, & Meeus, 1997). Waar de leefwereld van kinderen in de basisschool leeftijd vooral bestaat uit het gezin en de school gaan adolescenten zich in toenemende mate richten op hun leeftijdgenoten. Adolescenten nemen afstand van hun ouders en gaan zich in toenemende mate richten op leeftijdgenoten. Voor een kind in de basisschoolleeftijd zijn de ouders de belangrijkste identificatiefiguren terwijl voor de adolescent de leeftijdgenoten steeds belangrijker gaan worden. Dit betekent dat adolescenten voor (emotionele) steun niet meer automatisch een beroep zullen doen op de ouders maar zich steeds vaker zullen gaan richten op leeftijdgenoten. Dit betekent overigens niet dat emotionele steun van leeftijdgenoten het een eventueel gebrek aan steun van de ouders kan compenseren. Uit onderzoek blijkt dat het voorkomen van emotionele problemen bij adolescenten vooral samenhangt met de mate van emotionele steun van de ouders en niet of nauwelijks met de steun van leeftijdgenoten (Helsen, Vollenbergh, & Meeus, 1997). De invloed van leeftijdgenoten op de ontwikkeling en het gedrag van de adolescent neemt weliswaar toe maar de ouders blijven belangrijk in het leven van de adolescent (Wel, Bogt, & Raaijmakers, 2002).

Tijdens de adolescentie staat een jongere voor een aantal opgaven. Eén van de belangrijkste opgaven is het 'vinden' van een eigen identiteit. De jongere moet voor zichzelf gaan bepalen wie hij of zij is en welke positie hij inneemt in de maatschappij.

In dit hoofdstuk staan we niet alleen stil bij hoe de jongeren tegen zichzelf aankijken (zelfbeeld) maar ook bij de steun die zij van vrienden en leeftijdgenoten ervaren. Met welke persoonlijke problemen kampen zij en hoe gaan zij hiermee om? De ervaringen die de jongeren in dit hoofdstuk vertellen staan echter niet op zich. Zij spelen zich af in verschillende contexten of leefwerelden waar de jongeren deel van uitmaken. Op deze verschillende leefwerelden wordt in de verschillende hoofdstukken van dit rapport dieper ingegaan.

Zelfbeeld

De meeste jongeren zijn in staat om te benoemen wat ze goed aan zichzelf vinden of wat hun sterke eigenschappen zijn. Ze vinden zichzelf vrolijk, optimistisch, assertief en sociaal en achten zichzelf in staat om voor zichzelf op te komen (Bijlage 2: Tabel 1).

“Ik ben blij dat ik goed voor mezelf kan opkomen op straat, school en thuis. Wel krijg ik hierdoor vaak last van spanningen en ook ruzies.” (Turks meisje, 16 jaar)

Er zijn jongeren die aangeven dat juist doordat ze het in hun leven niet makkelijk hebben (gehad) ze hun sterke eigenschappen hebben ontwikkeld.

“Ik heb in dertien jaar Nederland nog nooit steun gekregen van mijn ouders op schoolgebied. Wel morele en emotionele steun. Ik vind wel dat ik door alles zelf uit te zoeken sterker ben geworden en gegroeid. Maar voor zware persoonlijke problemen probeer ik eerst nog wel eens bij mijn moeder, maar veel meer heb ik aan mijn vriendinnen.” (Antilliaans meisje, 15 jaar)

Andere jongeren spiegelen zich aan leeftijdgenoten die het ‘verkeerde’ pad zijn opgegaan om hun eigen goede eigenschappen naar voren te laten komen en geven aan ook een rolmodel voor hun omgeving te willen zijn:

“Ik zie mezelf als een voorbeeldochter. De school gaat goed. Ik houd me aan de regels van de cultuur. Ik help in de huishouding. Met mijn nicht is alles omgekeerd. Zij is losbandig met jongens, had contact met loverboys en heeft een ander meisje in elkaar geslagen. Ook was zij in contact met de politie. Verschil tussen goed en kwaad kent zij niet. Verder heb ik een neef die ook helemaal op het slechte pad is. Aan deze voorbeelden wilde ik mij nooit spiegelen. Ik heb vaak gepraat met mijn neef en nicht. Zo zien zij dat het ook anders kan.” (Turks meisje, 17 jaar)

Uit de gesprekken blijkt ook dat de jongeren ambitieus zijn en in de toekomst graag op eigen benen willen staan. Bij jongens komt dit voornamelijk tot uiting doordat zij vertellen graag een eigen bedrijf te beginnen, meisjes willen in de toekomst vooral niet afhankelijk zijn van hun toekomstige man.

“Ik wil later niet afhankelijk zijn van iemand, vooral niet van mijn man. Ik wil gaan en staan waar ik wil en wil niet als mijn moeder leven. Niet dat ik dat niet accepteer hoor maar in mijn moeders tijd was alles anders. Nu leven wij in 2009. Nu kan je studeren, je rijbewijs halen. Ik ben hen wel dankbaar dat zij dit allemaal voor mij mogelijk gemaakt hebben.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

Tegenover de positieve eigenschappen en sterke kanten vertellen de jongeren ook dat ze te maken hebben met veel problemen en dat deze een impact hebben op hoe zij zich voelen. Jongeren geven aan zich angstig te voelen, last te hebben van hoofdpijn, stress, wantrouwen en lichamelijke klachten (Bijlage 2: Tabel 2).

“Ik ben angstig in de stad vanwege lastige jongens en criminaliteit. Maar vooral voor mijn ouders en broers. Ik doe veel dingen stiekem.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

“Ik ben vaak ziek. De oorzaak hebben ze niet gevonden. Ik wil lol hebben en niet steeds thuis zitten. Ik geef toe wel redelijk vaak gewelddadig te zijn. Ik moet mijn frustraties toch kwijt.” (Hindoestaanse jongen, 17 jaar)

“Ik voel mij eenzaam. Ik word gepest door mijn dikke lijf. Ik ben wel erg onzeker. Ik vind troost op het internet. Ik besteed heel veel tijd achter de pc.” (Surinaams meisje, 16 jaar)

Behalve deze persoonlijke problemen (internaliserende problematiek) geeft ruim een kwart van de jongeren ook aan dat zij zich schuldig maken aan criminaliteit, geweld of drugsgebruik (externaliserende problematiek).

“Ik leef van dag tot dag en ga niet meer naar school. Daar vocht ik vaak. Ook heb ik vaak met de politie te maken gehad. Het leven heeft mij hard gemaakt. Men heeft geprobeerd mij te veranderen maar ik haat al die hulpverleners. Die begrijpen mij niet.” (Marokkaanse jongen, 17 jaar)

“Door mijn gedrag kregen mijn ouders een tijd geleden zelfs te maken met Jeugdzorg. Dit is een schande in de familie. Mij ouders keken op mij neer en namen mij dit zeer kwalijk. Ik was het zwarte schaap van mijn familie. Toen ik ouder werd ging de situatie van kwaad naar erger. Door mijn criminele daden had ik dagelijks ruzie met mijn vader.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

Een deel van de migranten jongeren vindt het ingewikkeld om te leven met twee culturen. Jongeren hebben hierdoor moeite met te bepalen tot welke groep ze behoren. Het leven met twee culturen roept vragen op wie ze zijn.

“Op school ben ik een ‘nerd’ met hoge havocijfers en een Nederlander. Thuis ben ik een echte Marokkaan. Soms heb ik het gevoel twee persoonlijkheden te hebben en vraag ik me af wie ik nu precies ben. Marokkaan of Nederlander?” (Marokkaanse jongen, 15 jaar)

Het leven met twee culturen zorgt ook voor spanningen op het gebied van seksualiteit en relaties. Deze spanningen doen zich vooral maar niet uitsluitend voor bij meisjes. De verschillende normen en waarden ten aanzien van dit onderwerp zorgen ervoor dat de jongeren veel voor hun familie verborgen moeten houden of verzwijgen. Dit kan er vervolgens weer voor zorgen dat jongeren zich hier schuldig over gaan voelen.

“Met mijn ouders kan ik niet over liefde of seks praten. Zij schamen zich daar voor, het is een taboe. Als ik iets wil weten ga ik naar speciale sites waar wij dan gezamenlijk hierover praten. Als ik een vriendin zou hebben zou ik het op zijn hoogst eerst tegen mijn moeder zeggen. Mijn vader niet daar schaam ik mij voor. Veel jonge mensen uit mijn cultuur doen dit stiekem. Als het dan echt wat wordt ga je erover beginnen maar dan is er wel verschrikkelijk veel druk om stappen te ondernemen om te trouwen als het meisje in orde is. Ja en dan? Dus maar niet te snel je ouders op de hoogte stellen. Dat is de beste manier om respect naar je ouders toe te laten zien.” (Turkse jongen, 17 jaar)

“Ik ben weleens verliefd geweest maar kon mij niet uiten vanwege het geloof. Dat was ontzettend frustrerend. Ik voelde mij ook schuldig. Ik vind het onrechtvaardig dat jongens in onze cultuur wel verliefd mogen worden en een meisje nemen, en dat meisjes dat niet mogen.” (Hindoestaans meisje, 16 jaar)

“Op sommige momenten wil ik graag wel eens wat vragen aan mijn moeder over jongens en verliefd zijn. Dat mag niet want het is verboden in de Marokkaanse cultuur. Doe ik dit toch dan worden zij boos, vooral mijn vader. Dit vind ik jammer. Je ziet verliefdheid om je heen, bijvoorbeeld in een park, op tv, op school. Overal hebben ze verkering. Ik ben wel verliefd geweest zonder verkering omdat dit niet mag. Dat is moeilijk. Toch doe ik wel dingen die niet mogen met seks. Als vriendinnen praten wij wel hierover. Sommige meisjes die ik ken doen het stiekem met een jongen. Ik kan dat niet opbrengen. Ik durf niet. Dat is ook moeilijk.” (Marokkaans meisje, 14 jaar)

Wanneer de jongeren thuis niet kunnen of willen praten over seksualiteit kunnen zij hiervoor meestal wel terecht bij hun leeftijdgenoten. Dit kan zijn door er bijvoorbeeld over te praten met vrienden of via het internet. Het taboe op relaties en seksualiteit zorgt ervoor dat sommige jongeren in het geheim een relatie hebben. Voor deze jongeren is dat niet gemakkelijk.

“Ik heb nu een relatie van drie maanden maar dit is heel erg geheim. Wij praten via MSN en de telefoon met elkaar. Wij zien elkaar niet zo vaak. Via Hyves heb ik hem leren kennen. Mijn beste twee vriendinnen weten dit, mijn ouders niet. Die mogen het absoluut niet weten omdat zij de relatie zondermeer afkeuren en blokkeren. Dus heb ik een geheim. Dit dubbelleven is niet gemakkelijk. Ik wil het pas laten weten als ik zekerheid heb over mijn relatie.” (Turks meisje, 16 jaar)

“Ik heb een Marokkaanse vriend. Hij begrijpt mij en woont in Amsterdam. Daarom kan ik het geheim houden. Het is spannend en beangstigend tegelijk. Ik ben bang voor schande en roddels. Mijn ouders mogen het niet weten. Als men het in ons gezin weet moet ik gelijk trouwen en mijn oudere broer zal zich er onmiddellijk mee bemoeien. Ook zullen zij mij dan nooit meer vertrouwen.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

Wanneer de problemen groot zijn kan dit een aanleiding zijn dat jongeren te maken krijgen met de hulpverlening. Vooral bij de overlastgevendende problemen zoals crimineel en agressief gedrag is deze hulpverlening niet altijd vrijwillig en uit de gesprekken blijkt dat er met argwaan naar de hulpverlening wordt gekeken.

“Mijn ouders hebben een hekel aan al die hulpverleners. Volgens mijn vader zetten ze ons op verkeerde gedachten. Hij zet deze mensen zonder problemen op straat.” (Marokkaanse jongen, 15 jaar)

“Ik heb niet zoveel tegen mensen die in een gezin hulp aanbieden maar mijn ouders vinden het verschrikkelijk. Het brengt schande in de familie. Het is bij ons weleens gebeurd toen een broer moeilijk deed. Toen iemand binnen kwam waren ze doodnervus en geërgerd. Volgens mijn

vader houd je problemen binnen het gezin of de familie. Ook mijn moeder denkt zo.” (Turks meisje, 16 jaar)

“Ik had veel met hulpverleners te maken. Ik ging van kastje naar de muur. Nederlandse hulpverleners begrepen mij niet en ze hoeven ook niet te vertellen hoe ik moet leven. Ik moest wel honderd keer het verhaal vertellen waarom ik agressief ben en zo. In Nederland blijf ik het pispaltje.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

De argwaan komt deels doordat jongeren het idee hebben dat zij door (Nederlandse) hulpverleners niet goed begrepen worden. Daarbij is men van mening dat problemen op de eerste plaats binnen eigen kring opgelost moeten worden. Het is niet gebruikelijk om de ‘de vuile was buiten te hangen’. In het hoofdstuk over de thuissituatie gaan we hier verder op in.

Vriendenkring

Uit de verhalen van de jongeren blijkt dat het niet altijd makkelijk is om thuis over problemen te praten, vooral wanneer het gaat over seksualiteit. Daarnaast is er een wantrouwen tegenover de hulpverlening. De jongeren gaan voor advies en steun bij problemen liever naar hun leeftijdgenoten. Uit de interviews blijkt dat de meeste jongeren een uitgebreide vriendenkring hebben. Meestal bestaat deze vriendenkring uit jongeren uit de eigen kring.

“Ik ga met schoolgenoten en burens om. Ik heb een goede vriend waar ik vaak naar toe ga. Hij woont iets verderop en gaat naar dezelfde school. Onder vrienden praten wij over alles. Zoals over meisjes, internet, seks, je toekomst, school. Ook wel eens over problemen maar dat is niet altijd zo gemakkelijk. Ik ben tevreden over mijn vriendenkring. Dit is goed zo.” (Turkse jongen, 17 jaar)

“In mijn vrije tijd ga ik uitsluitend om met moslima’s uit mijn buurt en sommige ook van school. Op school ga ik wel om met enkele meisjes die niet moslim zijn maar onze contacten zijn oppervlakkig.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

“Ik ken vooral Turken. Zij begrijpen mij beter vanwege mijn cultuur.” (Turkse jongen, 15 jaar)

De meeste jongeren vertellen ook dat hun vrienden belangrijk voor ze zijn. Vrienden bieden een luisterend oor, geven steun, zijn er om plezier mee te maken en geven een gevoel van erkenning en de kans om jezelf te zijn (Bijlage 2: Tabel 3).

“Ik heb een paar goede vriendinnen met wie ik alles deel, bijvoorbeeld welke jongens ik leuk vind, waar ze mee zitten, problemen thuis. We delen alles samen en komen vaak thuis eten bij elkaar.” (Pakistaans meisje, 16 jaar)

“Ik heb vooral vriendinnen die Marokkaans zijn. Dat voelt vertrouwd. Zij zitten met dezelfde problemen. We praten over alles wat je maar kunt bedenken. Mooi dat je alles kunt delen. Met hen kan je lachen en huilen.” (Marokkaans meisje, 15 jaar)

“Mijn vriendenkring bestaat uit jongens uit voornamelijk mijn eigen cultuur. Ik vind dat meisjes niet op straat horen rond te hangen en wil ook niet met hen omgaan. Met de jongens van mijn leeftijd kan ik over alles praten. Mijn vrienden zijn belangrijk want ik kan iets leren en veel kwijt. Ik ben geaccepteerd zoals ik ben en kan ook over mijn moeilijke thuissituatie praten.”
(Marokkaanse jongen, 16 jaar)

Beschouwing

In de interviews met jongeren is steeds gevraagd naar zowel positieve als negatieve aspecten van de verschillende leefwerelden. Uit de interviews komen beide kanten dan ook naar voren. De jongeren zien zichzelf als vrolijk, optimistisch en communicatief vaardig en goed in staat om voor zichzelf en anderen op te komen. Uit deze eigenschappen spreekt - ondanks de complexe situatie waar een deel van de jongere in verkeert - kracht en vertrouwen om iets van het leven te maken.

Opgroeien in het algemeen en wellicht opgroeien in de Schilderswijk in het bijzonder brengt ook onzekerheid met zich mee. Dit blijkt wanneer jongeren gevraagd wordt naar problemen of knelpunten die zij bij zichzelf ervaren. Een deel van de jongeren in de Schilderswijk heeft last van angstgevoelens, een laag zelfbeeld of onzekerheid en vindt zichzelf onvoldoende weerbaar, verlegen of worstelt met emoties, ook wel internaliserende problematiek genoemd. Ook zogenaamde externaliserende problematiek komt voor. Vooral jongens geven aan dat zij zo nu en dan gefrustreerd zijn, agressief, gewelddadig en soms crimineel gedrag vertonen en alcohol en/of drugs gebruiken. Het zijn juist deze gedragingen die in de media breed uitgemeten worden en leiden tot een vaak negatieve beeldvorming en stigmatiseringen van de jongeren in de Schilderswijk. Het is echter belangrijk te beseffen dat grensverkendend gedrag in de adolescentieperiode ook een normaal verschijnsel is.

Hoewel geweld, criminaliteit en frustraties een realiteit vormen bij de jongeren in de Schilderswijk is het slechts één kant van de medaille. Uit de andere kant spreekt kracht, optimisme, de wil om iets van het leven te maken en de betrokkenheid bij leeftijdgenoten in de eigen wijk.

De meeste jongeren geven aan dat zij veel vrienden hebben en dat deze vrienden belangrijk voor hen zijn. Vrienden zijn belangrijk omdat ze bij deze vrienden zichzelf kunnen zijn en terecht kunnen voor een luisterend oor, steun en advies. Met vrienden wordt niet alleen lief en leed gedeeld, maar ook simpelweg plezier gemaakt en soms grenzen verkend. Daarbij vormen de vrienden een bron van steun. Problemen die de jongeren hebben bespreken zij vaak met hun vrienden en deze zijn extra belangrijk omdat er wantrouwen bestaat tegenover de hulpverlening. Daarnaast spelen er in het leven van de jongeren de nodige problemen zoals in de hierna volgende hoofdstukken zal blijken. In de thuissituatie zijn regelmatig spanningen, jongeren voelen zich niet altijd veilig in de wijk en op school is er sprake van onbegrip, groepsvorming en agressie. Deze veelheid van problemen brengen voor de jongeren extra risico's met zich mee juist in een levensfase waarin zij bezig zijn te ontdekken wie zij zijn en welke plaats zij innemen in de samenleving. Wat deze risico's zijn en hoe de jongeren daar het hoofd aan bieden wordt in de volgende hoofdstukken beschreven.

3. Thuis

Inleiding

In de interviews die door de studenten van De Haagse Hogeschool met de jongeren uit de Schilderswijk gehouden zijn was de thuissituatie één van de gespreksonderwerpen. Er is met de jongeren gesproken over de gezinssamenstelling en de opvoeding, hun ouders, de sfeer thuis, problemen die zich in de thuissituatie voordoen en de wijze waarop daarmee wordt omgegaan. Bijna alle geïnterviewde jongeren (97%) zijn van allochtone afkomst. Dit betekent dat de jongeren opgroeien in een zogenaamde migratiecontext (Pels, Distelbrink, & Postma, 2009). Deze context kent de volgende algemene kenmerken:

- Jongeren groeien op met twee culturen, met verschillende normen, waarden en gebruiken. Hoewel jongeren over het algemeen goed in staat zijn om met deze verschillende culturen om te gaan kan polarisatie ertoe leiden dat jongeren tussen 'twee vuren' komen te zitten.
- Binnen allochtone (niet westerse) context wordt meer waarde gehecht aan conformiteit, terwijl binnen de Nederlandse samenleving juist autonomie hoog wordt gewaardeerd.
- In het verlengde van de waarde die aan conformiteit wordt gehecht verschillen ook de opvoedingspraktijken. Binnen de allochtone opvoeding is een autoritaire opvoedingsstijl meer gebruikelijk, zijn er grotere verschillen in vrijheden tussen jongens en meisjes, waarbij vooral meisjes meer gecontroleerd worden.
- De taakverdeling binnen de allochtone gezinnen is veelal traditioneel van aard. De vader is kostwinner en minder betrokken bij de opvoeding. De rol van de vader bestaat vooral uit de morele opvoeding, correctie en het monitoren van de kinderen en de socialisatie van de opgroeiende zonen.
- Binnen de gezinnen is sprake van opvoedingsonzekerheid in combinatie met een opeenstapeling van problemen.

Een autoritaire opvoeding in combinatie met opvoedingsonzekerheid en een opeenstapeling van problemen is een potentiële risicofactor. Uit onderzoek blijkt dat een gebrek aan opvoedingsvaardigheden bij ouders, vooral op het gebied van uitoefenen van controle, kan leiden tot ongehoorzaam, opstandig en op latere leeftijd ook antisociaal en delinquent gedrag (Prinzle, Dekovic, & Reitz, 2008).

Gezinssamenstelling en opvoedingspraktijken

De jongeren uit de Schilderswijk zijn voor een groot deel afkomstig uit middelgrote tot grote gezinnen met drie of meer kinderen (Bijlage 2: Tabel 4). Weinig jongeren (35) geven aan dat hun ouders gescheiden zijn (Bijlage 2: Tabel 5), wat in overeenstemming is met de gegevens over de burgerlijke staat van Marokkaanse en Turkse migranten uit Den Haag (De Boom, Weltevrede, Van Wensveen, Van San, & Hermus, 2010). Hieruit is bekend dat van de Marokkaanse en Turkse migranten respectievelijk 6,6% en 10,4% gescheiden is. Van de geïnterviewde jongeren geeft minder dan de helft aan geleden te hebben onder de scheiding. 19 jongeren zeggen last te hebben van huwelijksproblemen in hun gezin.

Foto: Ton Groenendijk Producties

In de interviews is gevraagd naar hoe de jongeren de sfeer thuis ervaren. Uit de antwoorden kwam een dubbel beeld naar voren (Bijlage 2: Tabel 6). Een groot aantal jongeren geeft aan de sfeer thuis als positief te ervaren. Zo zegt een Surinaams-Hindoestaanse jongen van 16 jaar:

“Ik vind dat er thuis een warme vriendelijke sfeer is. Als ik thuis kom weet ik dat mijn ouders, broers en zus op mij wachten en ik met open armen wordt ontvangen. Ook bij andere familieleden is dat zo.”

De familie biedt niet alleen gezelligheid maar ook steun in tijden dat het minder goed gaat. Zo zegt een Turkse jongen van 17 jaar:

“Ik ben blij dat wij een grote familie hebben. Zo staan wij er nooit alleen voor als er iets mis is, in moeilijke tijd.”

De familie en de omgeving kunnen echter ook een bron van spanning zijn. Dit komt omdat de huisvesting vaak aan de krappe kant is. Wanneer in de volle huizen regelmatig familie over de vloer komt brengt dit de nodige onrust met zich mee. Een op de vijf jongeren zegt dat het thuis erg vol, druk en chaotisch is. Ook kunnen spanningen ontstaan als gevolg van uiteenlopende opvattingen of verschillen in leefsituatie. Zo zegt een 17-jarig Marokkaans meisje:

“Mijn ouders zijn hele goede ouders maar mijn tantes zijn vervelend. Die zijn jaloers omdat het bij ons goed gaat. Hun kinderen hebben steeds met de politie te maken door overlast en crimineel gedrag op straat.”

Een Marokkaanse leeftijdgenoot zegt op zijn beurt over uiteenlopende opvattingen:

“Wij zijn als gezin behoorlijk vrij opgevoed en passen ons ook aan de moderne tijd aan. Problemen leggen wij niet voor aan de familie. Zo nodig aan een instantie. Volgens mijn familie zijn wij geen goede islamieten. Ze hebben eigenlijk onze ouders verstoten. Dat is wel erg.”

Binnen de verschillende groepen bestaan verschillende opvattingen en deze kunnen leiden tot spanningen en zelfs maatschappelijke isolatie.

Ook op het gebied van opvoeding bestaan er grote verschillen, niet alleen binnen allochtone groepen, maar eveneens binnen de autochtone bevolking. Uit het beschikbare onderzoek blijkt wel dat de allochtone groepen wat betreft opvoedingspraktijken meer aan de autoritaire kant zitten en er meer sprake is van autoritaire controle (Pels, Distelbrink, & Postma, 2009). Verschillende opvoedingspraktijken komen soms ook binnen één en hetzelfde gezin voor en veranderen met de tijd. Een Marokkaanse jongen van 18 jaar zegt hierover:

“Vroeger had mijn vader alles te zeggen bij ons thuis maar nu neemt hij gas terug. Mijn moeder heeft in Nederland geleerd voor zichzelf op te komen. Dat vind ik wel stoer van haar. Mijn moeder is nu ook veel leuker geworden. Ik denk dat ze het moeilijk vond steeds maar onder mijn vader staan. Ik sta ook naast mijn moeder dat helpt misschien ook wel.”

Pels e.a. (2009) benadrukken dat, zoals in het voorgaande citaat ook blijkt, er sprake is van een verschuiving. Autoratieve vormen van opvoeden zoals overleg en onderhandeling nemen toe, maar ook het gebruik van machtsmiddelen. Dit laatste in combinatie met de toch meer autoritaire opvoeding verklaart wellicht mede dat de jongeren niet louter positief zijn over de sfeer thuis.

Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan dat de sfeer thuis onder druk staat. Autoritaire opvoeding, gebruik van machtsmiddelen en controle worden hierbij vaak genoemd, evenals het gebrek aan steun door de ouders. Regelmatig zeggen de jongeren dat er thuis strenge regels gelden en dat zij weinig vrijheid hebben. Uit de antwoorden van de jongeren kan zodoende afgeleid worden dat er in bijna de helft van de gezinnen sprake is van een uitgesproken autoritaire opvoeding die getypeerd wordt door strenge regels, veel controle en weinig (emotionele) steun.

Minstens een kwart van de jongeren geeft aan dat er thuis sprake is van geweld spanningen en ruzie (Bijlage 2: Tabel 6). Vooral meisjes geven aan dat zij met regelmaat streng gecontroleerd worden en dat er voor hen strengere regels gelden dan voor hun broers of hun Nederlandse leeftijdgenoten. Een Hindoestaans meisje van 16 jaar zegt hierover:

“Mijn vriendinnen mogen zo veel meer dan ik. Ik mag niet uit en hoogstens naar de bios maar dan om tien uur thuis zijn. Dit maakt mij verdrietig en boos dat ik Hindoestaans ben. Mijn ouders roepen altijd dat dit en dat niet bij onze cultuur past. Ze mogen barsten met hun cultuur. Ik wil gewoon genieten van mijzelf en mijn vrienden en vooral lekker vrij zijn.”

Een Marokkaanse leeftijdgenoot geeft ook aan dat zij weinig mag, gecontroleerd wordt en veel thuis moet blijven:

“Ik mag van mijn vader niet meedoen aan buitenschoolse activiteiten zoals huiswerkbegeleiding in het buurthuis in de Schilderswijk. Ik mag niet meer doen dan van school naar huis en van huis naar school gaan! Mijn vader is bang voor de mannen en de jongens en houdt daarom al mijn gangen en activiteiten bij. Ja inderdaad veel sociale controle. Ik mag ook niet naar een andere school omdat mijn huidige school in een wijk ligt die mijn vader vertrouwt. Zo kan hij mij ook beter in de gaten houden. Verder mag ik niet fietsen en ook 's avonds niet de deur uit naar een vriendin of naar familie. Dit ergert mij mateloos. Ik word er gek van zoveel thuis te moeten zitten en ook opstandig.”

Hoewel er over het algemeen sprake lijkt te zijn van een meer autoritaire opvoeding blijkt dat voor jongens en meisjes niet altijd dezelfde regels gelden. Vooral voor meisjes gelden strenge regels die streng gecontroleerd worden. Deze controle vindt niet alleen plaats door de ouders maar ook door de familie. Ruim de helft van de meisjes zegt streng gecontroleerd te worden. Zo zegt een Hindoestaans meisje van 15 jaar:

“Ik heb nauwelijks inspraak. Als ik iets zeg wordt er niet geluisterd. Ik wil gewoon kunnen praten en overleggen maar dat lukt niet. Mijn broer kan alles doen wat hij wil. Ik moet met alles wachten tot mijn achttiende en zelfs dan mag je nog nauwelijks iets meer dan gehoorzamen. Ik moet nu zo gehoorzamen dat ik mijzelf niet meer ken. Mijn broer heeft een lekker leventje. Wel heeft hij de opdracht op mij te letten.”

Tegenover de meisjes die gebukt gaan onder de strenge opvoeding zijn er ook meisjes die hun waardering uitspreken over deze manier van opvoeden. Zij verwijzen dan vooral naar leeftijdgenoten die minder streng opgevoed zijn en met wie het niet goed is afgelopen. Zo zegt een Marokkaans meisje van 18 jaar over haar opvoeding:

“Het is goed dat mijn vader streng was en nog is zoals verbieden om naar feestjes te gaan of buiten te zijn als meisje. Als ik zie hoe meisjes die vrij zijn opgevoed er nu voorstaan; niets hebben ze bereikt, ze zijn de weg volledig kwijt.”

Het gevaar van een autoritaire opvoeding en het gebruik van machtsmiddelen is dat dit overgaat in fysiek geweld. In de interviews zijn er jongeren die vrijuit spreken over de strenge straffen en het huiselijk geweld in de thuissituatie. Wat opvalt is dat veel jongeren die melding maken van huiselijk geweld aangeven dat er naast de strenge opvoeding meerdere andere problemen zoals werkloosheid, financiële problemen, psychiatrische problematiek spelen. Huiselijk geweld lijkt vooral voor te komen in gezinnen waarbij sprake is van zogenaamde *multi-problem* problematiek. Zo zegt een 16-jarige Antilliaanse jongen:

“Mijn broer is op het slechte pad gegaan en heeft vaak met justitie te maken. Daardoor zijn er spanningen thuis. Mijn werkeloze vader is streng tegen ons of slaat erop los als hij thuiskomt. Mijn moeder durft hier niets tegen te doen.”

Een Marokkaanse jongen van 16 jaar geeft aan dat er bij hem thuis sprake is van mishandeling in combinatie met werkloosheid, financiële problemen, spijbelen en mogelijk criminele activiteiten:

“Mijn vader is een strenge man. Regels moeten gehandhaafd worden. Als dit niet gebeurt komt de riem tevoorschijn. Alles moet aan mijn vader worden gevraagd. Zijn wil is wet, hij beslist. Mijn moeder zorgt voor heel het huishouden en is de hele dag bezig. Mijn vader werkt niet en gaat dagelijks naar de moskee en het theehuis. Bijna altijd komt hij laat thuis. Thuis moet heel zuinig gedaan worden met eten, licht, water, tv en computer. Mijn vader heeft nauwelijks geld. Onder druk van mijn vader heb ik werk gezocht om geld binnen te brengen. Ik doe diverse klusjes waar ik veel geld mee verdien. Ik moet verplicht naar Koranles om een goede moslim te worden en uit de problemen te blijven. Ik weet dat ik niet goed bezig ben met mijn klusjes maar ja het is werk. Ik wil met het geld ook naar een kickboksclub omdat ik een paar keer moest vechten tegen grote jongens. Ik spijbel wel vaak en een paar keer had ik contact met de leerplichtambtenaar. Toch haal ik mijn cijfers wel op school.”

Samenvattend zijn de gezinssituatie en de opvoedingspraktijken van de gezinnen waarin de jongeren in de Schilderswijk leven te typeren als relatief grote gezinnen waarin sprake is van een overwegend autoritaire opvoeding. Vooral het doen en laten van de meisjes wordt streng gecontroleerd. Wanneer er veel stressfactoren zijn, zoals financiële problemen, werkloosheid en criminaliteit is er meer dan eens sprake van huiselijk geweld waarin ook mishandeling voorkomt.

Rolverdeling en arbeidssituatie

In de gezinnen is overwegend sprake van een traditionele rolverdeling. De moeders verrichten geen of geen betaald werk en de vader is de kostwinner. Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan dat hun vader werkt (Bijlage 2: Tabel 7). Hoewel hieruit niet automatisch afgeleid mag worden dat er bij de andere helft sprake is werkloosheid komen de cijfers overeen met die uit eerder onderzoek (De Boom, Weltevrede, Van Wensveen, Van San, & Hermus, 2010), zeker wanneer rekening gehouden wordt met het gegeven dat er sprake is van een relatief laag opleidingsniveau.

Wanneer we aan de jongeren vragen welke opleiding de ouders hebben gevolgd geeft ongeveer de helft van de jongeren aan dat de ouders slechts (enkele jaren) basisonderwijs gevolgd hebben terwijl net zoveel jongeren aangeeft het opleidingsniveau van de ouders niet te weten. De combinatie van een lage opleiding en werkloosheid leidt ertoe dat bijna een op de vier jongeren zegt dat er binnen het gezin sprake is van financiële problemen. Om toch genoeg geld binnen te krijgen moeten de jongeren, of hun broers of zussen soms zelf gaan werken, zoals uit tabel 7 (Bijlage 2) naar voren komt is het geen vanzelfsprekendheid dat de moeder werkt. Een Turks meisje van 14 jaar zegt hierover:

“Mijn vader kwam zonder werk te zitten en toen ging mijn moeder in een verzorgingstehuis werken.”

Na doorvragen van de interviewer bleek dat de vader door de werkloosheid en het gegeven dat zijn vrouw moest werken minderwaardigheidsgevoelens kreeg en aan de drank raakte.

“Mijn ouders hadden constant erge ruzie en mijn vader bedreigde ons soms. (...)Wij hebben weinig geld. Mijn twee oudste zussen hebben een baan en zijn nog thuis. Zij doen het huishouden en brengen geld binnen.”

Naast dat de jongeren regelmatig genoodzaakt zijn om te werken om voldoende geld te hebben zegt ruim de helft van de meisjes dat ze veel taken hebben in de huishouding en verzorging van jongere broers of zussen. Een Marokkaans – Tunesisch meisje van 15 jaar vertelt:

“Als oudste moet ik volgens mijn moeder veel helpen in de huishouding. Mijn broers doen niets. Hier ben ik het niet mee eens. Mijn moeder vindt dat het zo hoort en steunt mij helemaal niet. Mijn vader heeft geen werk maar steekt ook nooit een hand uit. Hij is vaak boos op mij omdat ik een grote mond heb.”

Overige problematiek en oplossingen

Naast de financiële problemen en spanningen binnen het gezin maakt een deel van de jongeren melding van andere problematiek in het gezin zoals maatschappelijke isolement, verslavingsproblematiek, criminaliteit, huiselijk geweld, verwaarlozing en misbruik. De oplossing voor de problemen in de thuissituatie zoeken de jongeren niet ver van huis. In hun ogen zijn de ouders verantwoordelijk voor het oplossen van de problemen en daarbij rust er vaak een taboe op het inschakelen van hulp door officiële instanties. Een 18-jarig Marokkaans meisje zegt:

“Instanties komen bij ons thuis niet binnen. Je gaat toch niet de vuile was buiten hangen. Als familie komen we er wel uit.”

Naast het taboe op hulp van buitenaf bestaan er ook onbegrip, culturele verschillen en taalproblemen die de drempel om hulp te vragen hoger maken. De Nederlandse opvattingen worden soms met argwaan bekeken of men begrijpt elkaar niet zoals een Marokkaanse jongen van 16 jaar laat zien:

“Er waren met mijn broer en ik nogal wat problemen. Voor mijn oudste broer kwam een maatschappelijk werker. Mijn vader wilde geen advies van die kant want de Nederlandse cultuur is volgens hem veel anders. Vader wilde alleen maar straffen door klappen uit te delen. Dat gebeurde. Mijn broer pikte dat niet en liep van huis weg.”

Een Marokkaans meisje van 14 jaar zegt op haar beurt:

“Tegen sommige dingen kijken mijn ouders niet goed aan. Een keer kwamen ze van de uitkeringsinstantie kijken hoe het thuis was. Mijn ouders vonden dit erg. De vrouw stelde vooral mijn vader gerust. Zij kwam omdat mijn moeder lichamelijke en ook psychische klachten had. Dit thema is bij ons helemaal taboe. Daar wordt bij ons nooit over gepraat. Zelfs hulp bij bevallen was uit den boze. Mijn moeder denkt dat ze alles beter kunnen omdat de Nederlanders anders zijn. Niemand van buiten willen mijn ouders binnen hebben voor het aanpakken van onze problemen.”

Een deel van de argwaan om hulp te accepteren lijkt te wijten aan culturele verschillen. Men staat wantrouwend tegenover de Nederlandse cultuur en opvattingen. Een hulpverlener uit de eigen gemeenschap kan in dergelijke situaties soms een uitkomst zijn zoals een Marokkaans meisje van 15 jaar vertelt:

“Mijn moeder is geholpen door een maatschappelijk werkster vanwege ruzies, vreemdgaan van mijn vader en het geweld in huis. Mijn moeder huilde vaak. Deze hulpverleenster was een Marokkaanse vrouw. Daarom accepteerde de gehele familie uiteindelijk de hulp en mijn moeder voelde zich meer op haar gemak.”

Daar staat echter tegenover dat ook hulpverleners uit eigen kring gewantrouwd worden. Op hulpvragen rust een taboe omdat het een potentiële schande voor de familie betekent en men vraagt zich af of een hulpverlener uit de eigen gemeenschap wel geheel te vertrouwen is:

“Bij ons komen geen hulpverleners binnen. Die zijn vaak Nederlands en snappen niets van ons. Een Marokkaanse hulpverlener houdt onze problemen niet bij zichzelf. Maar toch liever een Marokkaan als het helemaal niet meer gaat.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

“Meestal lossen wij zelf problemen op want wij willen geen schande in de familie en gepraat in de buurt.” (Marokkaans meisje 18 jaar)

Naast dat de gezinnen problemen bij voorkeur zelf oplossen gaan de jongeren zelf naar vrienden, vriendinnen of een broer of zus wanneer zij problemen hebben waarover zij niet met hun ouders willen praten:

“Door het vele werk thuis kreeg ik mijn schooltaken niet af. Nu voel ik mij vrij en ga ik om met vriendinnen wanneer ik wil en bij hun kan ik alles kwijt.” (Hindoestaans meisje, 17 jaar)

“Mijn vader is de baas en mijn moeder volgt. Het geweld is een taboe en er mag in de familie niet over gepraat worden. Gelukkig kan ik er wel met mijn zussen over praten.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

Over het algemeen geldt dat voor opgroeiende jongeren leeftijdgenoten een belangrijk aspect vormen van hun leefwereld. Leeftijdgenoten vormen in toenemende mate het referentiekader als het gaat om zaken als interesses, school, hobby, opvattingen, roken, drugs etc. Juist in deze levensfase hebben tieners de behoefte om zich aan het ouderlijk gezag te onttrekken en te experimenteren. Dit experimenteren, is deels noodzakelijk voor de ontwikkeling van een eigen identiteit van de jongeren (Jonkman, Boers, Van Dijk, & Rietveld, 2006). Voor migrantenjongeren lijkt dit extra op te gaan. Door de relatief autoritaire opvoeding, de grote problemlast van de ouders zelf en het leven met twee culturen zijn ouders niet altijd beschikbaar om de jongeren te steunen. Dit gegeven staat ook wel bekend als de acculturatiehypothese: vrienden vormen in de context van migratie een relatief belangrijke steunbron en allochtone jongeren richten zich naar verhouding sterk op hun leeftijdgenoten (Pels, Distelbrink, & Postma, 2009). Deze gerichtheid op leeftijdgenoten brengt de jongeren in een kwetsbare positie zeker in de context van de Schilderswijk waar jongeren meer dan gemiddeld kans lopen in aanraking te komen met leeftijdgenoten die van het rechte pad zijn geraakt. Het behoeft geen uitleg dat relaties met deze jongeren ongewenste effecten kunnen hebben, zoals blijkt uit de uitspraken van een 15-jarige Surinaamse jongen:

“De toekomst interesseert mij niet. Ik ken genoeg mensen die zonder school het gemaakt hebben. Ook ik doe wel eens mee. Het is allemaal wel wat crimineel.”

Beschouwing

Het beeld dat van de thuissituatie naar voren komt is tweeledig. Er zijn jongeren die de situatie in het gezin als positief beschrijven. Zij vinden het thuis gezellig, vertrouwd, men kan goed met elkaar overweg en men voelt zich thuis. Hier staat echter tegenover dat een bijna even grote groep jongeren melding maakt van flinke problemen. Werkloosheid in combinatie met een laag opleidingsniveau, ziekte, financiële problemen, huiselijk geweld, criminaliteit, verslaving etc. komen geregeld voor. Vaak is er binnen deze gezinnen sprake van een stapeling aan problemen en een autoritair opvoedingsklimaat waarin de jongeren weinig tot geen steun van hun ouders krijgen.

Meer dan eens zijn de jongeren genoodzaakt om te werken om voldoende geld binnen te krijgen om in de basale levensbehoefte van het gezin te voorzien en vooral meisjes hebben vaak veel taken in het huishouden.

Wanneer problemen zich voordoen zijn de gezinnen vooral teruggeworpen op zichzelf. Er heerst een taboe op het voor problemen uitkomen en de hulpverlening wordt gewantrouwd. De kloof tussen de vraag van allochtone ouders om informatie en ondersteuning en het reguliere aanbod is daardoor groot. Dit maakt dat ouders voor zaken als opvoedingsondersteuning aangewezen zijn op een kleine en vooral

informele kring. Deze kring is bovendien beperkter wat betreft cultureel- en informatiekapitaal (Pels, Distelbrink, & Postma, 2009).

Hetzelfde geldt voor de jongeren. Zij hebben het gevoel dat zij met hun problemen lang niet altijd bij hun ouders terecht kunnen en zoeken hun heil vooral bij leeftijdgenoten zoals vrienden, vriendinnen of broers en zussen. De naar verhouding grote rol van leeftijdgenoten in de leefwereld brengt zeker in een wijk als de Schilderswijk risico's met zich mee. De kans dat de jongeren in contact komen en beïnvloed worden door zogenaamde 'foute vrienden' is groot. Sommige jongeren hebben daardoor wel begrip voor de strenge opvoeding van hun ouders.

Al met al komt uit dit hoofdstuk een beeld naar voren waaruit blijkt dat een flink deel van de jongeren in de Schilderswijk opgroeit in een risicovolle en soms zelfs onwenselijke situatie. Dit roept meteen de vraag op, op welke wijze deze jongeren en gezinnen het best ondersteund kunnen worden. Er heerst een taboe op het buiten hangen van de vuile was en hulpverlenende instanties worden met argwaan bekeken. In het laatste hoofdstuk worden suggesties gedaan voor ondersteuning aan de jongeren in de Schilderswijk.

4. Wonen, wijk, en vrijetijd

Inleiding

De Schilderswijk in Den Haag is een van de veertig wijken in Nederland waar door een optelsom van problemen de leefbaarheid sterk onder druk staat. “Complexe maatschappelijke problemen als schooluitval, een verloederde en eenzijdige woon- en leefomgeving met weinig mogelijkheden voor sociale contacten, hoge werkloosheid, een gebrekkige inburgering van nieuwkomers en achterblijvende emancipatie en participatie van vooral niet-westerse vrouwen, weinig werkgelegenheid in de buurt, ontoereikende jeugdzorg, gezondheidsachterstanden, criminaliteit en gevoelens van onveiligheid, en het ontbreken van relevante sociale netwerken en contacten komen in deze wijken veelvuldig en naast elkaar voor” (VROM, 2007). Vanwege deze veelheid aan problemen staan de wijken ook bekend als probleemwijken. Om deze problemen het hoofd te bieden is in 2007 door het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) het actieplan ‘Krachtwijken’ opgesteld. In dit plan wordt niet meer gesproken over probleemwijken of aandachtswijken maar van ‘krachtwijken’. De reden hiervoor is dat tijdens bewonersraadplegingen van de bewoners van deze wijken er onvrede heerste over de term probleemwijken. Door de term ‘krachtwijken’ te gebruiken wilde men benadrukken dat de kracht van de bewoners van de betreffende wijken bij de aanpak van de problemen centraal moest komen te staan. Vanuit deze visie zijn dan ook per wijk met lokale partijen wijkplannen opgesteld.

Om de leefbaarheid van de Schilderswijk te vergroten is het ‘Verdrag van de Schilderswijk’ (Gemeente Den Haag, 2007) opgesteld. In het verdrag slaan de bewoners van de wijk samen met een groot aantal partners de handen ineen om de problemen van wijk aan te pakken. De problemen in de wijk doen zich op een vijftal gebieden voor (Gemeente Den Haag, 2007):

- *Jeugd en scholing*: in de Schilderswijk is onder de jongeren veel schooluitval, jongerenoverlast en zijn er voor jongeren weinig mogelijkheden om positieve activiteiten te ondernemen.
- *Economie en Werk*: veel mensen in de Schilderswijk hebben geen betaalde baan en leven onder de armoedegrens. Het opleidingsniveau is laag en er is onvoldoende bedrijvigheid.
- *Gezond leven, geborgen leven en samen leven*: bewoners van de Schilderswijk zijn relatief vaak ziek en leven korter. Zij hebben veel problemen in de thuissituatie en weinig contacten met mensen buiten hun eigen groep.
- *Leefbaar wonen*: de woningvoorraad in de Schilderswijk is eenzijdig. De openbare ruimte is onduidelijk, stenig en schraal en wordt onvoldoende onderhouden. Door het gedrag van de bewoners in de openbare ruimte en het gevoel van onveiligheid staat het sociale klimaat onder druk.
- *Samenwerken met bewoners en elkaar*: er zijn veel verschillende instellingen en organisaties actief in de wijk. De resultaten van de activiteiten zijn echter onduidelijk. Het ontbreekt bij de verschillende activiteiten aan onderlinge samenwerking en voldoende aansluiting bij de (multi-etnische) doelgroep.

In de interviews die met jongeren zijn gehouden is gevraagd hoe de jongeren hun wijk en de leefbaarheid ervan ervaren. Er is aan de jongeren gevraagd hoe tevreden zij waren over hun eigen woning en de directe leefomgeving, of er genoeg voorzieningen waren en welke wensen zij hebben ten aanzien van hun wijk. Daarnaast is aan de jongeren gevraagd hoe zij hun vrije tijd doorbrengen en of er genoeg aanbod in de wijk is op het gebied van vrijetijdsbesteding. In dit hoofdstuk richten we ons dus

Foto: Ion Groenendijk Producties

vooral op de laatste twee van de hierboven genoemde problemen. Uit de antwoorden van de jongeren blijkt dat ten tijde van de interviews nog veel van de hierboven beschreven problemen op het gebied van leefbaarheid en de samenwerking actueel waren.

Woning en woonomgeving

De jongeren in de Schilderswijk zijn niet erg uitgesproken over hun eigen woning. Jongeren typeren hun woning als middelgroot of groot, maar geven ook aan dat ze vaak met veel mensen het huis delen. Ongeveer een vijfde van de jongeren geeft aan dat ze in een kleine woning wonen en een even groot aantal jongeren zegt ontevreden te zijn over de eigen woning. Uit gemeentelijke gegevens (Gemeente Den Haag, 2011) blijkt dat de woningen in de Schilderswijk voor bijna 90% uit appartementen bestaat en dat ruim 60% van de woningen bestaat uit drie of vier kamers.

De jongeren die zich over de woningen in de buurt uitspreken geven aan dat er veel sprake is van gestapelde woningen, dichte bebouwing en weinig groen. Een Turkse jongen van 17 jaar en een Marokkaanse leeftijdgenote zeggen bijvoorbeeld:

“Onze woning is goed maar de wijk is niets. Het is hier zo druk en vies op straat. Alle woningen staan boven op elkaar, geen tuinen, geen bomen en bos.” (Turkse jongen, 17 jaar)

“Ik vind wonen in de Schilderswijk vreselijk. Je hebt totaal geen privacy (...) Het is heel druk en volgebouwd. Geen groen en een slechte lucht.” (Marokkaans meisje, 17 jaar)

De aard van de woningen en de dichte bebouwing beïnvloeden de wijze waarop de buurt ervaren wordt. Uit de antwoorden van de jongeren komt een tweeledig beeld naar voren (Bijlage 2: Tabel 8). Een deel van de jongeren geeft aan dat zij de buurt druk maar ook als gezellig ervaren. Deze jongeren voelen zich thuis in wijk.

“Als ik kijk naar de wijk dan zie ik van alles. Iedereen komt uit een ander land en heeft een ander geloof. Dat vind ik wel gezellig en ik voel mij ook veilig hier. Buiten de Schilderswijk voel ik mij schuin aangekeken door de Nederlanders. Het is wel goed hier maar niet de school. Sigaretten, spuug, blikjes, alles wordt hier op de grond gegooid. Door de vele dieven is je fiets ook zo weg.” (Marokkaanse jongen, 15 jaar).

Hoewel een deel van de jongeren zich dus thuis voelen in de wijk geven veel meer jongeren aan dat de leefbaarheid van de wijk onder druk staat en noemen de jongeren veel problemen en ergernissen in hun directe leefomgeving. De meest in het oog springende ergernissen die de jongeren noemen zijn een drukke, lawaaiërige en vervuilde leefomgeving, veel sociale controle (Bijlage 2: Tabel 9) en gevoelens van onveiligheid (Bijlage 2: Tabel 10). Een Turks meisje van 17 jaar zegt bijvoorbeeld:

“De buurt waar ik woon vind ik niet leuk. Vieze straten, erg druk en lawaaiërig. Het is ook niet veilig door criminaliteit hangjongeren en geweld. De Schilderswijk is als je het zo bekijkt wel een probleemwijk ja.”

Het zijn vooral de meisjes die zeggen last te hebben van hangjongeren. De meisjes worden nageroepen en krijgen vervelende opmerkingen over bijvoorbeeld hun kleding. Een Turks meisje van 16 jaar zegt dat ze veel last heeft van opmerkingen van mannen op straat:

“De woonbuurt is minder prettig. Veel hangjongeren die overlast veroorzaken maar ook oudere mannen die vervelend zijn en hangen. Als het mooi weer is kun je als meisje nauwelijks rondlopen zonder vervelende opmerkingen. Er moeten meer toezichthouders komen. Zelf kun je nauwelijks iets doen als meisje.”

Een ander meisje van 16 jaar, bevestigt dit beeld en geeft daarbij aan dat er veel op elkaar gelet en geroddeld wordt. Dit is een reden dat zij met haar ouders het liefst weg wil uit de wijk. Als redenen hiervoor geeft ze aan:

“De wijk is te druk en vol en vooral om van het geroddel af te zijn over mij. Moslim families letten allemaal op elkaar. Zodra een meisje na 19:00 uur naar buiten gaat zonder hoofddoek en met bijvoorbeeld strakke kleding is het volgens de jongens een hoer. Je wordt dan nageroepen en uitgescholden. Dat is gewoon irritant! Ik wil naar een gemengde wijk.”

Naast bovenstaande ergernissen geeft bijna de helft van de jongeren aan dat zij zich niet veilig voelen in de wijk als gevolg van criminaliteit en geweld (Bijlage 2: Tabel 10). Voor een deel is dit gevoel van onveiligheid een gevolg van de overlast die door hangjongeren wordt veroorzaakt. Er zijn jongeren die expliciet zeggen dat deze jongeren een slechte invloed hebben op hunzelf of leeftijdgenoten:

“De buurt waar ik woon is gezellig en vertrouwd maar slecht om te wonen. Er wonen veel jongens die anderen gemakkelijk beïnvloeden om verkeerde dingen te doen. Vooral als je er gevoelig voor bent en slecht in je vel zit. Maar je kunt dan wel het goede leven gedag zeggen. Je leert van die jongens gemakkelijk geld te verdienen door te dealen of te stelen. Je verdient dan verkeerd geld. Ik had er ook last van.” (Hindoestaanse jongen, 17 jaar)

“De omgeving hier is niet goed. Kinderen besmetten elkaar met stelen, slechte taal, leugens vertellen. Het begint klein maar voordat je het weet is het groot.” (Marokkaans meisje, 18 jaar)

De ergernissen in de wijk en de gevoelens van onveiligheid leiden er bij een aantal jongeren toe dat zij voor zichzelf geen toekomst zien in de wijk. Ze willen het liefst de wijk verlaten en vinden het geen geschikte omgeving om in de toekomst hun kinderen op te laten groeien (Bijlage 2: Tabel 11). Een Marokkaans meisje van 17 jaar zegt bijvoorbeeld:

“Veilig voel ik mij niet. Ik ben blij dat mijn broers mij in de gaten houden hoewel dat ook benauwend is. Later ga ik nooit in deze wijk wonen. Mijn kinderen moeten opgroeien in een gemengde schone en fijne wijk waar zij veilig buiten kunnen spelen zonder angst te worden overreden of lastig te worden gevallen.”

Een deel van de jongeren voelt zich weliswaar thuis in de wijk maar ervaart ook veel ergernissen en onveiligheid. De ergernissen en onveiligheid zorgen ervoor dat in ieder geval een deel van de jongeren geen toekomst voor zichzelf ziet in de wijk. Wanneer mogelijk zouden zij de wijk het liefst zo snel mogelijk verlaten. De ergernissen zorgen ervoor dat de jongeren ook wensen hebben ten aanzien van het verbeteren van het leefmilieu. Hoewel het merendeel van de jongeren er zich in de interviews niet over uitgesproken heeft richten deze wensen zich vooral op een schonere leefomgeving, meer positieve aandacht voor de wijk en meer toezicht of inzet van politie om de veiligheid te vergroten. Slechts een klein deel van de jongeren ziet hierin een actieve rol voor zichzelf weggelegd. Het gaat dan over zelf het goede voorbeeld geven of andere mensen helpen wanneer daarom gevraagd wordt. Soms weten de jongeren echter ook niet hoe zij dit aan zouden moeten pakken of waar ze zouden moeten beginnen:

“Ik ben wel in voor vrijwilligerswerk om de buurt leefbaar te houden maar er wordt niets bekend gemaakt wat er is en er wordt ook niets aan de jongeren gevraagd door de gemeente.” (Marokkaanse jongen, 17 jaar)

Vrije tijd

De jongeren wonen niet alleen in de Schilderswijk maar brengen hier ook een groot deel van hun vrije tijd door. De belangrijkste activiteit van de jongeren in hun vrije tijd is telefoneren. Via de telefoon of internet onderhouden zij contact met vrienden. Voor enkele meisjes die geïnterviewd zijn is deze manier van contact onderhouden extra belangrijk omdat ze niet altijd alleen het huis uit mogen. Daarnaast is het surfen op internet en spelletjes spelen op de computer ook gewoon tijdverdrijf net als tv-kijken. Naast contact via de telefoon en/of internet brengen de jongeren uit de Schilderswijk veel tijd door met leeftijdgenoten. Vooral jongens brengen hun vrijetijd door op straat. Uit verveling komt het dan ook tot onwenselijk en overlastgevend gedrag.

“Ik hang veel. Ook bij speeltuintjes waar kinderen zijn. Wij zouden overlast bezorgen maar wij doen die kinderen niets. Wij beschermen hen juist indirect!” (Turkse jongen, 17 jaar)

Dat de jongeren veel tijd op straat doorbrengen betekent ook dat zij veel meekrijgen wat er op straat gebeurt in de Schilderswijk. Jongeren nemen niet alleen goed gedrag van elkaar over maar ook eventuele negatieve gedragingen zoals intimidatie en crimineel gedrag.

“In de buurt heb ik veel jongeren gezien die hangen, zonder werk zitten en hun tijd verdrijven met blowen, dealen, stelen, hosselen. Wordt dat nog wat? Ik ben blij dat ik het mbo afmaak en daar niet bijhoor. Ze moeten verplicht worden te werken of te herscholen. Ik vind wel dat de jongeren door de gemeente in de steek worden gelaten.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

“De omgeving is hier niet goed. Kinderen besmetten elkaar met stelen, slechte taal, leugens vertellen. Het begint klein maar voordat je het weet is het groot. Ook heb ik last van burenruzies en de politie die dan weer komt met sirenes. Vervelende jongens in de wijk ken ik maar ze durven mij niet lastig te vallen. Andere meisjes met een strakke broek en dergelijke des te meer.” (Marokkaans meisje, 18 jaar)

Maar weinig jongeren doen in georganiseerd verband aan sport. Vooral jongens geven aan te voetballen maar doen dit vooral op straat. Sommige meisjes geven aan dat zij met andere meisjes gaan zwemmen. Andere sportieve activiteiten zijn tafelvoetbal, fitness of krachttraining en tafelvoetbal. Deze activiteiten worden vooral in buurthuizen verricht. De buurthuizen worden vooral door jongens bezocht en dit zorgt ervoor dat meisjes zich hier niet op hun gemak voelen of niet naar het buurthuis mogen gaan.

“De buurthuizen zijn meestal bezet door jongens en daar mogen de meeste meisjes dus niet komen.” (Marokkaans meisje, 16 jaar)

“Ik zou het mooi vinden als er tiernmiddagen of avonden komen voor alleen maar meisjes zodat je als meisjes onder elkaar leuke dingen kunt doen zoals dansen, dvd's kijken, chillen. Jongens doen altijd vervelend. Ook moeten er meer uren komen voor dat meisjes en vrouwen alleen kunnen zwemmen. (Turks meisje, 15 jaar)

Zeker een op de vier jongeren vertelt dat ze het huidige aanbod in de buurthuizen en jongerencentra te weinig gevarieerd, saai of verouderd vinden (Bijlage 2: Tabel 12). Voor deze jongeren zijn de buurthuizen niet aantrekkelijk om naar toe te gaan. Het zijn vooral de oudere meisjes die aangeven dat zij weinig te zoeken hebben in de buurthuizen. Zij missen activiteiten die speciaal op hen gericht zijn.

Meer dan de helft van de jongeren geeft aan wel eens uit te gaan in de stad. Ze gaan dan naar een discotheek, club of bioscoop. Enkele jongeren geven aan dat zij in het uitgaansleven te maken hebben met discriminatie. Ze worden bijvoorbeeld geweigerd bij een discotheek.

“We zijn wel eens geweigerd als groep bij een uitgaansplek. Altijd is er een smoesje; je kleding is niet goed of zoiets. Wij gaan maar geen ruzie maken. Met een meisje komen we er wel in. Als ik ruzie maak en er komt politie is het nieuws zo bij mijn vader en dan hangt er wat omdat ik niet naar plekken mag gaan waar gedronken wordt. Je ziet wel veel jongeren die worden geweigerd en dan op een andere plaats hun agressie afreageren.” (Turkse jongen, 16 jaar)

Een flink aantal (44) hoofdzakelijk islamitische meisjes geeft aan dat zij niet uit mogen.

“Mijn ouders willen absoluut niet dat ik rondhang op straat vooral niet als het donker is. Uitgaan zit er niet in. Alleen mag ik samen met een betrouwbare vriendin of nicht naar school, de markt of een park. Bij uitgaan denken Marokkanen alleen aan slechte dingen zoals seks, jongens en slechte muziek. De jongens en dan vooral de Marokkaanse jongens bezetten de buurthuizen. Ik denk dat er een uitgaansplek gemaakt moet worden voor meisjes alleen. Voor jongens en kinderen is er genoeg maar waarom niet voor ons. Wij worden als meisjes totaal vergeten.” (Marokkaans meisje, 14 jaar)

Uit de gesprekken komt naar voren dat er voor meisjes, maar ook voor oudere jongens weinig aanbod is in de buurthuizen. Dat de buurthuizen vooral door jongens worden bezocht is voor een deel van de meisjes een belangrijke reden dat zij niet naar de buurthuizen gaan of er niet mogen komen. Zeker bij de meisjes bestaat er een behoefte aan activiteiten of gelegenheden die alleen voor meisjes toegankelijk zijn. Sommige meisjes (en jongens) gaan stiekem uit en doen dat dan buiten Den Haag om niet herkend te worden.

“Ik heb wel eens verteld aan mijn ouders dat ik naar een vriendin ging om huiswerk te maken. Daar hebben we ons lekker omgekleed in sexy kleding en de hoofddoeken afgedaan. Toen naar Amsterdam en daar lekker uitgeleefd. Het was spannend maar ik voelde mij wel erg schuldig. Ook was ik bang ontdekt te worden door een familielid of neef. Als ze ons ontdekken is de schande in de familie groot. Dan hebben wij geen leven meer en ben ik eigenlijk ‘dood’.” (Turks meisje, 17 jaar)

Beschouwing

Het in de inleiding geschetste beeld van de Schilderswijk als één van de probleemwijken van Nederland komt ook uit de interviews met de jongeren naar voren. De jongeren vinden de wijk druk, daardoor gezellig maar ook vervuild. Zij geven aan dat het woningaanbod weinig gevarieerd is en dat er weinig groen is in de wijk. Ook maatschappelijke problemen worden door de jongeren veel genoemd. Criminaliteit, gevoelens van onveiligheid en strenge sociale controle op het doen en laten worden veel genoemd. Een mogelijk gevolg hiervan is dat zij geen toekomst zien in de wijk. Wanneer de mogelijkheid zich voordoet zou een deel van de jongeren de wijk graag verlaten. Ze wensen voor hun toekomstige kinderen een betere wijk met meer groen en mindere problemen waar deze veilig kunnen opgroeien. Hetzelfde beeld komt naar voren in een recent rapport over de ontwikkelingen in de Schilderswijk (Gemeente Den Haag, 2010) waaruit blijkt dat volgens de bewoners de leefbaarheid van wijk onder druk staat door onder andere vervuiling, criminaliteit en gevoelens van onveiligheid.

In hun vrije tijd brengen de jongeren, vooral de jongens, veel tijd door in de wijk en op straat. Ook bezoeken zij met enige regelmaat de buurthuizen. Dit zorgt er echter voor dat meisjes zich daar niet op hun gemak voelen of dat deze überhaupt de buurthuizen niet mogen bezoeken. De buurthuizen hebben niet zo'n best imago. Er is weinig aanbod voor meisjes en oudere jeugd en ze worden vooral bezocht door jongens. Dit zorgt ervoor dat vooral bij meisjes de behoefte bestaat aan een eigen plek of eigen activiteiten.

Behalve dat jongeren in hun vrije tijd, tijd doorbrengen met vrienden, uitgaan en tv-kijken zeggen de meeste meisjes dat zij zorgtaken in het gezin moeten verrichten en geeft een kleine helft van de jongeren aan dat zij ook een betaalde bijbaan hebben. Hierover in het volgende hoofdstuk meer.

5. School en werk

Inleiding

In het hoofdstuk over de thuissituatie kwam naar voren dat werkloosheid en armoede een groot probleem zijn in de gezinnen waar de jongeren in de Schilderswijk opgroeien. Een kwart van de jongeren geeft aan dat er sprake is van armoede in het gezin en in de helft van de gezinnen is de vader werkloos. Deze armoede en werkloosheid worden voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat de ouders laag opgeleid zijn. Om deze zorgelijke situatie te doorbreken is scholing van belang. Een goede opleiding is een belangrijke factor voor de latere positie op de arbeidsmarkt (De Boom, Weltevrede, Van Wensveen, Van San, & Hermus, 2010).

Scholing biedt niet alleen op de langere termijn voordelen in de vorm van betere kansen op de arbeidsmarkt maar ook directe voordelen. De Schilderswijk kent een echte buitencultuur (Gemeente Den Haag, 2007). Dat wil zeggen dat kinderen en jongeren in hun vrije tijd veel tijd doorbrengen op straat. Zoals uit het voorgaande hoofdstuk over wonen, wijk en vrije tijd is gebleken biedt de straat enerzijds gezelligheid maar anderzijds ook veel verleiding. Jongeren ervaren de wijk als onveilig, er is sprake van overlast door hangjongeren, drugsgebruik en criminaliteit. Wanneer jongeren niet op school zijn en hun tijd op straat doorbrengen komen ze ook meer in contact met deze negatieve verleidingen. Wanneer jongeren niet naar school gaan zijn ze daardoor relatief vatbaarder voor spijbelen, voortijdig schoolverlaten, gedragsproblemen, cynisme, overlast en criminaliteit (Gemeente Den Haag, 2007). Scholing biedt dus op de langere termijn betere kansen op de arbeidsmarkt en is in het hier en nu een beschermingsfactor tegen negatieve invloeden vanuit de wijk.

Uit onderzoek (De Boom, Weltevrede, Van Wensveen, Van San, & Hermus, 2010) blijkt dat allochtone jongeren oververtegenwoordigd zijn in het praktijkonderwijs en dat er meer sprake is van voortijdig schoolverlaten. De verklaring hiervoor ligt deels in de sociaal economische status van de gezinnen. Ook de kinderen uit Nederlandse gezinnen met een lagere sociaal economische status volgen vaker lagere vormen van voortgezet onderwijs (Van der Veen, 2003). De sociaal economische status is echter niet de enige verklarende factor. Een deel van de onderwijsachterstand wordt ook verklaard door het opleidingsniveau van de ouders. Wanneer ouders zelf onderwijs genoten hebben, zijn ze bekend geraakt met het schoolsysteem en kunnen zij hun kinderen hier beter bij ondersteunen. Uit onderzoek naar succesvolle Turkse en Marokkaanse scholieren blijkt echter dat deze factor juist bij deze groep nauwelijks een rol van betekenis speelt omdat het opleidingsniveau van de ouders zo laag is dat ze niet in staat zijn hun kinderen op een betekenisvolle manier te ondersteunen (Van der Veen, 2003). Hiervoor ontbreekt het de ouders aan de benodigde kennis. Wel blijkt uit hetzelfde onderzoek dat oudere succesvolle broers of zussen een rolmodel kunnen zijn en een positieve invloed hebben op het schoolsucces.

In dit hoofdstuk staan we stil bij hoe de jongeren zelf naar hun schoolsituatie kijken. Hoeveel belang hechten zij aan school? In welke mate worden zij vanuit thuis gesteund bij hun schoolwerk? Tegen welke problemen lopen zij aan op school en welke oplossingen zien zij zelf. Tot slot staan we in het hoofdstuk kort stil bij baantjes die de jongeren hebben.

School

De eerste vraag die we aan de jongeren gesteld hebben is of zij naar school gaan. Uit de antwoorden van de jongeren zelf blijkt dat negen op de tien jongeren naar school gaat. Ruim de helft van de jongeren volgt het vmbo (Bijlage 2: Tabel 13).

Ongeveer de helft van de jongeren geeft aan dat zij school belangrijk vinden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de toekomstkansen en carrière (Bijlage 2; Tabel 14).

“Ik zie het nut in van studeren. Ik wil niet oud worden zonder carrière. Ook werk ik nog via een bijbaantje en dat gaat goed.” (Turks meisje, 16 jaar)

“Mijn ouders hebben geen opleiding gehad maar vonden school wel belangrijk, ik ook. Ik wil uiteindelijk de school wel afronden om niet altijd in armoede te leven. Ik zou graag juf willen zijn op een kleuterschool en dan ook geld geven aan mijn ouders.” (Somalisch meisje, 17 jaar)

Daar staat tegenover dat een aantal jongeren het belang van school niet direct inziet. Zij zien in hun directe omgeving voorbeelden dat het ook mogelijk is om ‘carrière’ te maken zonder opleiding.

“Ik vind het maken van geld heel belangrijk. Ik weet niet of verder studeren bij mij past. Ik kom uit een ondernemende familie en die hebben alles bereikt door werken. Ik wil ook een eigen zaak.” (Surinaamse jongen, 16 jaar).

“Nu heb ik spijt dat ik niet hogerop ben gegaan. Toen was ik onder de indruk van mijn broer die geen school af heeft gemaakt maar wel in een vette BMW reed.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

Sfeer en problemen op school

Hoewel het merendeel van de jongeren naar school gaat en zeker de helft van de jongeren ook het belang van een goede opleiding inziet geven zij aan dat er op en rond de school ook problemen voordoen. Deze problemen kunnen ertoe leiden dat een deel van de jongeren uiteindelijk de school voortijdig zal verlaten of er uiteindelijk voor kiest om niet verder te leren. De jongeren zijn over het algemeen verdeeld over de sfeer op school. Een deel van de jongeren is gematigd positief over de school, maar over het algemeen laten zij zich weinig uit over de ondersteuning die zij vanuit school ervaren.

“Ik vond het saai en niet stimulerend. Mijn concentratie was er ook niet. Ik deed graag stoer en nu zie ik dat ik uit stoerheid de helpende hand van docenten niet zag.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

“Ik had een Marokkaanse schooldecaan. Die begreep mij en mijn problemen thuis. Met een Nederlandse decaan die ik vroeger had kon ik gewoon niet overweg. Hij dreigde steeds met schorsing en vroeg niets aan mij. Er was gewoon geen gesprek. Nu gaat het wat beter met mij.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

Problemen op school kunnen niet los gezien worden van de thuissituatie. Schoolprestaties hangen samen met problemen die jongeren thuis hebben en de ondersteuning die zij vanuit thuis krijgen bij school. Hierover later in dit hoofdstuk meer. Eerst staan we wat uitgebreider stil bij de problemen die jongeren op school ervaren. Deze problemen zijn onder te verdelen in de volgende gebieden:

- Gedrag docenten
- Sfeer op school
- Leerklimaat

Ruim de helft van de jongeren heeft aanmerkingen op het gedrag van docenten. Ze vinden de docenten respectloos, onbeschoft, soft etc. (Bijlage 2: Tabel 15).

“Leraren behandelen ons als kinderen. Ook zijn ze saai. Dan kan ik mij niet meer concentreren. Ze moeten ons als volwassenen behandelen en meer boeiend vertellen.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

“Ik vind dat docenten niet normaal om kunnen gaan met leerlingen. Het zijn voor mij echt geen rolmodellen. Ook is er veel te weinig discipline. Je doet maar wat en de leraren laten je maar gaan. Het zijn slappelingen.” (Turkse jongen, 16 jaar)

“De leraren zijn erg streng, irritant en bozig. Zij begrijpen de leerlingen niet. Ook kunnen ze niet communiceren.” (Turkse jongen, 14 jaar)

Voor een deel zijn de aanmerkingen op school en de leraren te plaatsen als min of meer normaal adolescentengedrag en is het als zodanig niet problematisch. Anders wordt het op het moment dat er sprake is van discriminatie. Een aantal jongeren geeft aan dat zij zich gediscrimineerd voelen door de leraren.

“Sommige docenten hebben een slechte en ook racistische houding en lijken hun werk niet leuk te vinden. Dit is een gevoel en moeilijk precies uit te leggen. Het gaat om het gevoel of iemand je accepteert en respecteert. Je ziet het aan hun gezicht en bepaalde verdedkte opmerkingen. Soms gaat het meer grof. Een docent die ik niet verstond vertelde mij ‘doe maar je hoofdhoek van je oren, dan hoor je mij wel’. De docent deed alsof het een grap was maar het raakte mij wel. Ik ging naar de leerlingenbegeleidster en daarna samen naar de docent. Die bleef volhouden dat het een grap was. Na dit incident ben ik op mijn hoede en het vertrouwen is weg.” (Marokkaans meisje, 15 jaar)

“Onze school is te hard voor de Marokkaanse groep. De docenten schreeuwen altijd en begrijpen niet dat wij het thuis en op straat niet makkelijk hebben. Ze vonden mij vervelend op school. Door mijn gedrag zou ik een crimineeltje worden. Ik kreeg lak aan docenten. De Nederlandse docenten begrijpen mijn situatie niet.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

De geïnterviewde jongeren hebben het nodige aan te merken op het gedrag van de leraren maar dit is niet de enige oorzaak waardoor de sfeer op school onder druk staat. Ook bij de leerlingen onderling is er sprake van gedrag waardoor de sfeer op school onder druk staat. Leerlingen pesten elkaar, er is sprake van groepsvorming, discriminatie, roddels en jaloezie (Bijlage 2: Tabel 16).

Binnen de school is er sprake van groepsvorming. Leerlingen gaan vooral om met leeftijdgenoten uit de eigen (etnische) groep. Tussen de verschillende groepen ontstaan vervolgens makkelijk conflicten en ruzies. De paradox die hierbij ontstaat is dat deze groepen pesten en ruzie in de hand werken maar anderzijds de jongeren die tot deze groepen behoren ook een gevoel van veiligheid bieden. De leerlingen die aangeven last te hebben van deze groepen geven aan dat hier door de school onvoldoende aan wordt gedaan.

“Ik merk dat er veel gepest wordt en er wordt ook gediscrimineerd, tussen leerlingen onderling en door personeel. Er wordt veel gepest en geïntimideerd in groepen. Je doet dit om erbij te horen.” (Hindoestaanse jongen, 17 jaar)

“Klasgenoten die in hun eigen groep, Turks of Marokkaans of de populaireren, gaan zitten worden vaak aangesproken en uitgescholden. Gevolg is spanning en ruzies op het schoolplein of in de hal. Jammer. Dit is niet nodig. Docenten moeten hier iets aan doen.” (Turks meisje, 17 jaar)

“Op school hoor ik tot een groep waar iedereen bang voor is. Ook vechten en pesten we vaak en maken we ruzie. Door mijn groepje voel ik mij veilig op school.” (Surinaamse jongen, 14 jaar)

Onderlinge pesterijen, discriminatie en ruzies hebben een negatieve invloed op de sfeer op school. Daarnaast geeft een aantal leerlingen ook aan dat zij de school, of de lessen niet leuk vinden of niet

uitdagend. Opvallend is het aantal leerlingen dat meent op een te makkelijke school te zitten en daardoor onvoldoende uitgedaagd worden (Bijlage 2: Tabel 17).

“De lesstof is veel te makkelijk maar ik mag niet naar een hoger niveau tot mijn ergernis. Ik raak zo de interesse kwijt in school. Soms spijbel ik. Ik vind dat ik de dupe ben van school.”
(Turks meisje, 14 jaar)

“Op school voel ik mij verwaarloosd als leerling doordat mijn school een zwarte school is. Ook voel ik mij slecht behandeld door de docenten. Zij schreeuwen en commanderen de hele dag door. Slecht gedrag van hun is niet bespreekbaar, te gek! Zij tonen geen respect maar verwachten dit wel van ons. Ik voel ook discriminatie. Het gaat op een stille, schijnheilige, sneaky manier. Ook ben ik te laag beoordeeld. Ik kan veel meer dan vmbo-t. Ik ken genoeg leerlingen die dat ook ervaren. Ik heb hierdoor geen zin meer in school en blijf vaak weg.”
(Marokkaans meisje, 16 jaar)

“De school heeft niet het optimale uit mij gehaald. Ik kon veel meer maar kreeg nergens steun. Dit frustreerde mij. Ik ben nog steeds te laag ingeschat en dat geeft je onderhuids toch een slecht gevoel.” (Turks meisje, 16 jaar)

Wanneer de leerlingen onvoldoende worden uitgedaagd in het onderwijs, bijvoorbeeld omdat zij het idee hebben dat ze te laag zijn beoordeeld, kan dit leiden tot spijbelgedrag. Veel jongeren geven aan regelmatig te spijbelen. Volgens de jongeren spijbelen zij niet alleen omdat zij de school niet uitdagend vinden maar ook omdat veel vrienden in hun omgeving dit doen. Het zijn dus niet alleen factoren op school die ervoor zorgen dat jongeren spijbelen. Zo zegt een Nederlandse jongen van 17 jaar:

“Al vanaf mijn tweede schooljaar gaan wij weg van school om ergens te gaan blowen met een paar vrienden. Hier hebben wij een soort ritueel van gemaakt.”

“Ik spijbel vooral door druk van mijn vrienden die mij meelokken. Toch wil ik dat liever niet en moet ik verder komen.” (Surinaamse jongen, 14 jaar)

“Ik vind de mbo-school wel belangrijk maar weet niet wat ik wil. Mijn vrienden spijbelen vaak. Ik doe dan maar mee.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

De directe omgeving van de jongeren heeft op deze manier invloed op hun schoolprestaties. Vrienden die spijbelen, afleiding op straat en blowen kunnen allemaal redenen zijn dat de jongeren spijbelen of in het geheel niet naar school gaan (Bijlage 2: Tabel 18).

Thuisituatie

Naast de omgeving van de jongeren speelt ook de thuisituatie een rol bij de problemen die jongeren ervaren op school. Voor een belangrijk deel zijn dit de problemen die eerder in het hoofdstuk over de thuisituatie besproken zijn. Deze problemen zorgen ervoor dat jongeren zich op school slecht kunnen concentreren en dat hun schoolprestaties onder druk komen te staan. Los van deze problemen speelt

Foto: Ton Groenendijk Producties

de steun die jongeren vanuit huis krijgen bij hun school een belangrijke rol. In de inleiding van dit hoofdstuk gaven we al aan dat de steun vanuit de thuissituatie bij school een belangrijke factor is bij het schoolsucces en dat deze steun vanuit de ouders door het gebrek aan ervaring en kennis van het (Nederlandse) schoolstelsel vaak ontbreekt.

Het in de inleiding geschetste beeld van een gebrek aan steun komt ook uit de interviews met jongeren uit de Schilderswijk regelmatig naar voren.

“Ik vind het jammer dat mijn ouders geen opleiding hebben. Ze kunnen mij niet helpen en begeleiden. Ze begrijpen niets van het onderwijssysteem.” (Turkse jongen, 16 jaar)

“Ik kreeg nooit steun van docenten of ouders. Die wisten niets van mijn schoolleven... ..Heel vaak ben ik geschorst. Brieven van school begrepen mijn ouders niet.” (Marokkaanse jongen, 15 jaar)

“Ouderavonden vind ik vervelend. Mijn ouders kunnen zeer gebrekkig Nederlands spreken. Ik ben dan altijd tolk. Mijn ouders nemen de docenten dan niet meer serieus. Het voelt dan of zij neerkijken op hen. Ze richten zich op mij in het gesprek. Waarom moeten mijn ouders dan nog komen. Ook vragen ze vaak hoe lang mijn ouders in Nederland wonen. Dat vind ik een rotvraag.” (Turkse jongen, 15 jaar)

“Mijn ouders ondersteunen ons bij het maken van huiswerk en geven ons advies wanneer nodig. Zij zijn één van de weinige Marokkanen in de buurt die geschoold zijn. Mijn moeder is

verpleegster en mijn vader beveiligder. Ik ben blij dat ze klaarstaan want sommige vrienden van mij worden helemaal niet geholpen. Zij spijbelen vaak en bakken er niets van.” (Marokkaans meisje, 17 jaar)

De reden dat de jongeren maar weinig steun krijgen van hun ouders bij school moet gezocht worden in het feit dat de ouders zelf weinig opleiding hebben genoten en daardoor weinig ervaring hebben met het (Nederlandse) schoolsysteem. Ze zijn daardoor niet in staat om hun kinderen de ondersteuning en begeleiding te bieden die ze nodig hebben. Uit de interviews blijkt over het algemeen wel dat de ouders belang hechten aan een opleiding en graag willen dat hun kinderen het goed doen op school.

“Mijn vader wilde niet dat ik net als hem in de schoonmaak terecht zou komen. Zonder diploma ben je nergens volgens hem. Mijn ouders stimuleren mij wel maar kunnen mij niet helpen.” (Marokkaans meisje, 18 jaar)

“Mijn ouders hebben de school niet afgemaakt en mijn moeder wilde dit wel graag maar er kwamen roddels en zij ging toen weg van school. Daarom stimuleren mijn ouders mij nu sterk. Zij vinden school belangrijk. Ik doe dus mijn best op school.” (Marokkaanse jongen, 17 jaar)

De jongeren zoeken vaak steun bij oudere broers of zussen, wanneer de ouders niet in staat zijn om de jongeren te helpen bij school. Een enkele jongere maakt gebruik van huiswerkondersteuning in het buurthuis.

“Ik word met huiswerk vaak geholpen door mijn oudere broer. Mijn ouders kunnen niet lezen of schrijven. Ik werk vaak op de kamer van mijn broer. Dan word ik niet lastig gevallen door mijn jongere zusje.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

“Het is tof dat mijn zusje studeert aan De Haagse Hogeschool. Zij is wel goed maar omdat ik bezig ben met techniek kan zij mij niet helpen met huiswerk. Soms wel, dan legt zij stukjes tekst uit. Ook mijn oom weet veel omdat die een autogarage heeft.” (Turkse jongen, 16 jaar)

“Mijn vader stimuleert mij. Alleen huiswerk maken is moeilijk. Ik krijg geen steun thuis maar nu wel op school. Ook ga ik nu in het buurthuis huiswerk maken.” (Turkse jongen, 17 jaar)

Tot slot staan de schoolprestaties van de jongeren onder druk omdat het thuis te onrustig is om huiswerk te maken, omdat met name meisjes veel huishoudelijke taken moeten doen of omdat jongeren geld moeten verdienen.

“Huiswerkbegeleiding op school kon ik niet volgen omdat ik geld moest verdienen omdat wij thuis heel krap zitten.” (Marokkaanse jongen, 15 jaar)

“Goed dat er op school huiswerkbegeleiding is. Ik wil wel verder. Thuis is het veel te druk en mijn ouders begrijpen de boeken niet. Ik ken veel jongens die thuis niet kunnen leren omdat niemand hen helpt of omdat het te druk is.” (Marokkaanse jongen, 15 jaar)

“Door de vele huistaken heb ik geen tijd voor vriendinnen en voor de school.” (Marokkaans meisje, 15 jaar)

Het merendeel van de geïnterviewde jongeren volgt onderwijs en onderschrijft het belang van scholing voor hun eigen toekomst. Dezelfde jongeren geven echter ook aan dat er de nodige problemen op en rondom de school zijn. Wanneer de jongeren om oplossingen gevraagd wordt dan verwijzen zij naar de school. De school moet optreden tegen discriminatie en ruzies op school en leraren moeten zich anders gedragen. Tussen de regels door geven de leerlingen aan dat scholen regelmatig de schorsingsmaatregel toepassen. Tegelijk vertellen zij dat deze maatregel maar weinig indruk maakt. Doordat ouders de Nederlandse taal niet altijd voldoende machtig zijn, zijn zij niet altijd op de hoogte dat hun kind geschorst is.

“Wij moesten vaak bij de directeur komen die waarschuwde voor schorsingen. Dat interesseerde ons niet want wij waren dan mooi vrij. Thuis kregen ze dit te horen dus kreeg ik veel straf. In het begin hield ik alles verborgen voor mijn ouders. Zij kunnen niet schrijven en lezen dus ik tekende alles zelf stiekem af. Ik had lak aan alles.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

Een aantal meisjes doet de suggestie voor een speciale vertrouwenspersoon voor het bespreken van problemen die met school samenhangen.

“Mijn wens is een soort vertrouwenspersoon voor schoolzaken. Dat hoeft eigenlijk niet op school. Ik wil praten over mijn cultuur. Mijn ouders zijn zo streng. Ik wil ook praten over waar ik het niet mee eens ben in mijn opvoeding. Ik heb iemand nodig die weet hoe het allemaal in elkaar zit.” (Hindoestaans meisje, 16 jaar)

Werk

Naast hun school heeft ongeveer de helft van de jongeren een (bij)baantje. Het aantal jongeren dat zegt te werken is daarmee even groot als de ouders die werken. De belangrijkste reden voor de jongeren om te werken is om geld te verdienen en om werkervaring op te doen. Enkele jongeren zeggen uitsluitend te werken voor het geld of omdat er anders niet genoeg geld is om thuis rond te komen. Deze jongeren, of hun broers of zussen dragen dus bij aan het gezinsinkomen.

“Mijn vader werkt niet en gaat dagelijks naar de moskee en zijn theehuis. Bijna altijd komt hij laat thuis. Thuis moet heel zuinig gedaan worden met eten, licht, water, tv en computer. Mijn vader heeft nauwelijks geld. Er is al eens een incassobureau aan de deur geweest. Onder druk van mijn vader heb ik werk gezocht om geld binnen te brengen.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

“Wij hebben weinig geld. Mijn twee oudste zussen hebben een baan en zijn nog thuis. Zij doen het huishouden en brengen geld binnen.” (Turks meisje, 14 jaar).

Ongeveer een op de tien jongeren geeft aan problemen te ondervinden bij het vinden van werk. Zij noemen discriminatie en de hoge eisen die de arbeidsmarkt stelt als redenen die het moeilijk maken om aan werk te komen.

Foto: Ton Groenendijk Producties

“Ik ben geweigerd in een supermarkt. Op het laatste moment. Ik baal dat mensen zo racistisch zijn. Ik heb wel een krantenwijkje gekregen en daar ben ik blij om.” (Marokkaanse jongen, 16 jaar)

“Hoe ouder ik word hoe meer discriminatie ik ervaar op werkgebied. Men eist steeds meer. Zelfs schoonmaakwerk doen is een probleem.” (Marokkaanse jongen, 18 jaar)

Andere jongeren werken mee in de zaak van de vader.

“Ik werk vaak in de zaak van mijn vader. Het is een slagerij. Hij wil dat ik die later overneem. Ik wil wel een zaak maar geen slagerij. Maar ik durf mijn vader niet tegen te spreken.”
(Marokkaanse jongen, 15 jaar).

Ongeveer één op de tien jongeren geeft aan dat zij zich soms schuldig maken aan criminele activiteiten om geld te verdienen. De redenen hiervoor lijken te liggen in het ‘snelle geld’, spanning en de invloed van foute vrienden.

“Ik verdien meer dan wie ook met allerlei zaakjes. Soms ook wel eens via diefstal. Dat is spannender dan dat saaie werk. Naar school gaan kan altijd nog.” (Marokkaans jongen, 17 jaar)

“Een vriend van mij handelde illegaal in kleding. Een tijdje heb ik voor hem gewerkt. Dat viel vies tegen. Ik ben genaaid door hem. Toen heb ik toch maar mijn vmbo-kader afgemaakt. Toch wil ik niet naar het mbo. Leren vond ik niets. Mijn motivatie is er niet. Ik zoek ander werk.”
(Marokkaanse jongen, 18 jaar)

Tot slot blijkt dat wanneer jongeren werken dit niet alleen zorgt voor (extra) geld maar ook een positief zelfbeeld. Een Marokkaans meisje van 17 jaar zegt hierover:

“Ik ben trots dat ik zelf mijn geld verdien. Ik krijg nooit geld van mijn ouders. Het doet mij goed hard te werken.”

Beschouwing

De belangrijkste conclusie die uit de interviews getrokken kan worden is dat het merendeel van de jongeren (voortgezet) onderwijs volgt en dat bijna de helft daarnaast een (bij)baantje heeft. Het aandeel van de jongeren dat werkt is daarmee bijna even groot als dat van hun ouders en het opleidingsniveau van de jongeren is hoger dan dat van hun ouders waarvan een groot deel geen scholing of slechts enkele jaren lagere school heeft doorlopen. Op zichzelf is dit een positieve ontwikkeling.

Aan de andere kant blijkt dat de jongeren bij hun school tegen een aantal problemen aanlopen. Ten aanzien van de school wordt er geklaagd over het gedrag van leraren, de sfeer op school en het leerklimaat. Leraren gedragen zich in de ogen van de jongeren bij tijd en wijlen respectloos en maken zich zelfs schuldig aan discriminatie. De sfeer op school staat onder druk door rivaliserende groepen. Dit zorgt regelmatig voor spanning, ruzies en een onveilig gevoel op school. Volgens de jongeren die hier last van hebben wordt hier door de school onvoldoende aan gedaan. Tot slot vindt een deel van de

jongeren het leerklimaat op school niet aantrekkelijk. Ze vinden de lessen weinig uitdagend en/of saai en sommige jongeren hebben het idee dat het onderwijs dat ze volgen onder hun niveau is. Voor een aantal jongeren zijn spijbelen en 'de straat' daardoor een aantrekkelijker alternatief.

In de inleiding hebben we stil gestaan bij het belang van steun die de jongeren krijgen bij hun school vanuit de thuissituatie. Uit eerder onderzoek blijkt dat allochtone ouders slecht in staat zijn om deze ondersteuning te bieden omdat zij zelf weinig of geen ervaring hebben met het onderwijssysteem. Daarnaast is een deel van de ouders zelf laag opgeleid waardoor zij hun kinderen inhoudelijk niet kunnen helpen bij de school. Uit de interviews met de jongeren uit de Schilderswijk komt hetzelfde beeld naar voren. De jongeren geven aan dat hun ouders belang hechten aan het volgen van onderwijs maar ook dat hun ouders hen slecht kunnen ondersteunen bij hun school. Ondersteuning bij hun schoolwerk zoeken de jongeren daardoor vooral bij oudere broers of zussen. Een enkele jongere maakt gebruik van huiswerkbegeleiding in bijvoorbeeld het buurthuis.

Dat de ouders weinig kennis hebben over het onderwijssysteem en soms de Nederlandse taal slecht beheersen zorgt er niet alleen voor dat zij hun kinderen moeilijk kunnen ondersteunen bij hun school maar ook dat de communicatie tussen school en de ouders moeizaam verloopt. Problemen met de jongeren op school zoals spijbelen, slechte schoolprestaties et cetera kunnen daardoor thuis lang onopgemerkt blijven.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk wordt stilgestaan bij de belangrijkste conclusies over de belevingswereld van jongeren uit de Schilderswijk. Achtereenvolgens staan we stil bij de jongeren zelf, de thuissituatie, het wonen in de Schilderswijk en de school. Op basis van de conclusies doen we enige aanbevelingen betreffende de aanpak van gesignaleerde problemen en situaties. Voordat we overgaan tot de conclusies van dit rapport is het noodzakelijk om kort stil te staan bij de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd.

Het beeld dat in dit rapport over de jongeren in de Haagse Schilderswijk wordt geschetst is gebaseerd op een analyse van interviews die door studenten van de Academie voor Sociale Professies van De Haagse Hogeschool zijn gehouden met leeftijdgenoten in de Schilderswijk. De verslaglegging van deze interviews door de studenten was van wisselende kwaliteit. De reden hiervoor was dat het interviewen en de verslaglegging voor veel studenten een leerproces was. Tegelijkertijd gold hetzelfde voor de onderzoekers van het lectoraat. Niet eerder was er op deze schaal een onderzoek uitgevoerd. Gaandeweg het onderzoek bleek dat er grote verschillen waren in de diepgang van de interviews die de studenten gehouden hebben en de rapportagevaardigheden van deze studenten. De inzet van studenten als interviewer brengt zodoende beperkingen met zich mee voor de conclusies die uit dit rapport getrokken kunnen worden. Aan de andere kant was het zonder de inzet van deze studenten onmogelijk geweest om ruim tweehonderd jongeren te interviewen. Voor dit rapport betekent dit dat slechts een globaal beeld geschetst wordt van de leefwereld van de geïnterviewde jongere. Dit beeld is afgeleid uit de onderwerpen waarover veel of juist weinig gesproken is in de interviews met de jongeren in de Schilderswijk. Het is dus een globaal beeld, maar wel een dat gebaseerd is op ruim tweehonderd jongeren.

Voor dit rapport is gesproken met 224 jongeren – zowel jongens als meisjes - uit de Haagse Schilderswijk in de leeftijd van veertien tot achttien jaar. De meeste jongeren hadden een niet-Nederlandse achtergrond wat overeenkomt met de samenstelling van de bevolking van de Schilderswijk. De meeste jongeren (98) hadden een Marokkaanse achtergrond, 51 jongeren hadden een Turkse achtergrond en 29 jongeren waren afkomstig uit Surinaams-Hindoestaanse gezinnen. Zeven jongeren waren afkomstig uit autochtoon Nederlandse gezinnen. Of de niet-Nederlandse jongeren uit eerste- of tweedegeratie allochtone gezinnen afkomstig waren is niet systematisch onderzocht. Uit eerdere verkennende studies naar opgroeiende jongeren in migrantengezinnen (Pels, Distelbrink, Postma; 2009) blijkt dat er juist grote verschillen kunnen bestaan tussen de eerste- en tweedegeratie gezinnen. Generaliserende uitspraken over migranten jongeren kunnen daardoor niet gemaakt worden. Het rapport geeft een beeld van ruim tweehonderd opgroeiende jongeren in de Schilderswijk met een cultureel diverse achtergrond maar mag niet gelezen worden als een rapport over dé migrantenjongere. Het is op de eerste plaats een doorkijkje in de belevingswereld van hoe de jongeren uit de Schilderswijk tegen zichzelf, hun thuissituatie, de wijk en de school aankijken.

Het onderzoek geeft het beeld dat de meeste jongeren overeind blijven in de huidige veeleisende samenleving en dat het leven tussen twee culturen vaak ook goed gaat. Het merendeel van de jongeren gaat naar school en heeft ambities voor de toekomst. De jongeren hebben vrienden waar zij lief en leed mee delen en zijn bezig hun positie in de samenleving te vinden. Daarbij verkennen zij ook grenzen wat

normaal is voor deze levensfase. De keerzijde is dat de jongeren uit de Schilderswijk te maken hebben met diverse risicofactoren in meerdere leefwerelden evenals op persoonlijk gebied. Het leven met twee culturen zorgt ervoor dat zij soms een dubbelleven moeten leiden, in de thuissituatie is met regelmaat sprake van armoede, werkloosheid en spanningen waaronder huiselijk geweld. In de buurt worden jongeren geconfronteerd met criminaliteit en vervuiling wat zorgt voor gevoelens van onveiligheid. Ook op school is er sprake van groepsvorming en intimidatie. De opeenstapeling van deze risicofactoren kan ervoor zorgen dat de ontwikkeling van de jongeren onder druk komt te staan.

Opgroeïende jongeren

De geïnterviewde jongeren uit de Schilderswijk waren in de leeftijd van veertien tot achttien jaar. Dit betekent dat de uitspraken uit de interviews ook geplaatst moeten worden in de context van opgroeiende jongeren. Jongeren in deze levensfase bevinden zich tussen het kind en volwassene en staan voor de opgave te bepalen wie zij zijn en welke plaats zij innemen in de samenleving. Onzekerheid, afzetten tegen autoriteit, zich onbegrepen voelen, grenzen verkennen, groepsvorming horen bij deze levensfase en zijn zelfs heel 'gezond' (Dekovic M. , 2000). Ook uit onze interviews met de jongeren komt naar voren dat zij worstelen met het gezag van ouders en school, grenzen overschrijden, relaties aangaan, veel bezig zijn met vrienden, zich vervelen, zich onzeker voelen etc. Dit is op zichzelf dus niet zorgwekkend.

Een dubbelleven

De jongeren uit de Schilderswijk geven tegenstrijdige signalen over hun persoonlijke situatie, competenties en knelpunten waar zij tegenaan lopen. Veel jongeren hebben aangegeven wat hun sterke punten zijn. Ze vinden zichzelf ambitieus, besluitvaardig, ondernemend, sociaal, assertief en vrolijk. De jongeren willen in de toekomst op eigen benen staan. Voor de meisjes houdt dit ook in dat ze niet afhankelijk willen zijn van hun toekomstige echtgenoot. Als er problemen zijn zoeken ze de oplossing vooral bij vrienden of lossen deze zelf op. De hulpverlening wordt met argwaan bekeken en de jongeren voelen zich niet altijd begrepen door Nederlandse hulpverleners.

Uit de gesprekken komt naar voren dat er ook veel problemen spelen. Dit leidt enerzijds tot internaliserende problematiek zoals depressie, zich terugtrekken, angsten en anderzijds risicovol (externaliserend) probleemgedrag zoals agressiviteit, overlast veroorzaken en criminaliteit. Niet alleen worden de jongeren met veel problemen geconfronteerd, ook vinden zij het moeilijk om deze te bespreken. Zoals gezegd bestaat er argwaan tegenover de hulpverlening maar ook bij hun ouders kunnen de jongeren naar eigen zeggen niet altijd terecht bij hun vragen of problemen. De reden hiervoor is dat wanneer het problemen betreft met betrekking tot school, de ouders zelf laag opgeleid zijn en weinig kennis hebben van het Nederlandse onderwijssysteem. Daarnaast heerst er een taboe op een aantal onderwerpen zoals seksualiteit en levert het leven met twee culturen soms problemen op. Een aantal jongeren geeft aan een dubbelleven te leiden omdat ze van huis uit geen relatie mogen hebben of bijvoorbeeld niet uit mogen gaan. De jongeren hebben dan in het geheim een relatie en gaan stiekem uit, bijvoorbeeld in een andere stad. Het gevolg is dat de jongeren zich vervolgens schuldig voelen tegenover hun ouders en angst hebben om betrapt te worden. Vooral bij meisjes lijkt dit laatste vaker voor te komen. De meisjes vertellen ook dat zij door hun familie streng in de gaten worden gehouden.

Daarnaast geven de meisjes aan weinig persoonlijke vrijheid te genieten, zware mantelzorgtaken te hebben en het gevoel te hebben te moeten voldoen aan hoge verwachtingen (cultuur en onderwijs) van ouders en familie.

Bij problemen zoeken de jongeren op de eerste plaats steun en advies bij vrienden en kennissen in hun eigen omgeving. De meeste jongeren zeggen dat ze een groot netwerk van vrienden en kennissen hebben. Het valt wel op dat de jongeren vooral omgaan met jongeren uit de eigen (etnische) groep. In de wijk zijn maar weinig autochtone leeftijdgenoten. Het contact met vrienden uit hun eigen groep is voor hen gemakkelijker, maar ook meer vertrouwd en veilig. De vriendengroep fungeert voor de jongeren als praatpaal en biedt steun en erkenning. Bij hun vrienden voelen de jongere zich op hun gemak en begrepen en kunnen de jongeren echt zichzelf zijn. Veel van hun vrienden verkeren in dezelfde situatie en kennen dezelfde problemen.

De allochtone jongeren hebben tot slot het gevoel weinig erkenning en respect te krijgen vanuit de samenleving. Ze ervaren op verschillende gebieden discriminatie en stigmatisering. Dit leidt tot frustratie en het gevoel niet erkend te worden en niet voor vol te worden aangezien.

Armoede, werkloosheid en spanningen thuis

Veel jongeren waarmee is gesproken groeien op in een groot gezin en zijn van mening dat de sfeer thuis goed, gezellig en vertrouwd is. Aan de andere kant vertellen zij dat het thuis vol is en kenmerken zij de gezinssituatie als verstikkend. Veel jongeren melden dat hun ouders hoge verwachtingen van hen

Foto: Ton Groenendijk Producties

hebben op onderwijsgebied. Dit wordt gewaardeerd maar zet de jongeren en vooral de meisjes wel onder druk. Menig jongere in de Schilderwijk groeit op in een sociaal – economische achterstandspositie vanwege de lage opleiding van hun ouders. De ouders van de jongeren zijn vaak laag opgeleid, beheersen de Nederlandse taal slecht of zijn analfabeet. Werkloosheid, schulden, armoede en slechte woonomstandigheden komen veel voor. Deze gezinssituatie zorgt voor veel spanningen in de gezinnen waar de jongeren onder lijden. Veel jongeren leveren noodgedwongen een financiële bijdrage aan het huishoudboekje door een deel of al het verdiende geld via bijbaantjes af te staan. De jongeren geven aan de armoede en achterstand die ze in hun thuissituatie meemaken te willen ontvluchten via onderwijs en een carrière. Ze willen in ieder geval verder komen dan hun ouders.

De ouders van de jongeren beheersen slecht de Nederlandse taal. Ook de kennis van de Nederlandse samenleving, zoals het onderwijssysteem is gering. Nederlandse normen en waarden worden met argwaan bekeken. Dit is vooral het geval bij Turkse en Marokkaanse ouders. Voor de jongeren betekent dit dat hun ouders vaak niet in staat zijn om hen te steunen als ze bijvoorbeeld te maken hebben met problemen op of met ontwikkel- en levensvragen. De steunfunctie in het gezin wordt met regelmaat overgenomen door oudere broers of zussen vooral bij het maken van huiswerk. Op echte persoonlijke 'waarom en hoe dan' vragen laten veel ouders het afweten en ook met broers en zusters gaat dat niet altijd gemakkelijk. Onderwerpen als relaties, liefde, seksualiteit, religie en maatschappelijke thema's zijn moeilijk bespreekbaar of taboe. Meestal zoeken de jongeren het dan zelf uit of ze zoeken steun bij leeftijdgenoten of via het internet.

Dit wordt versterkt doordat de jongeren aangeven dat het niet gebruikelijk is om met problemen in het gezin of school naar buiten te treden. Men hangt niet graag de vuile was buiten, ook niet binnen de eigen meer vertrouwde gemeenschap. Volgens de jongeren wordt getracht problemen zoveel mogelijk binnen het eigen gezin op te lossen.

Uit de gesprekken komt echter naar voren dat er binnen de gezinnen veel problemen spelen en dat opvoedonzekerheid en onmacht regelmatig voorkomen. De gezinnen zijn hierdoor bij problemen vooral op zichzelf aangewezen en in de opvoeding houden ouders zich dan ook vast aan de voor hun vertrouwde meer traditionele opvoedtradities en eigen normen en waarden. Deze kunnen botsen met de hedendaagse Nederlandse normen, waarden en opvoedingspraktijken.

Wanneer er problemen of spanningen in de opvoeding zijn worden deze volgens de jongeren vooral veroorzaakt door de autoritaire opvoeding thuis. De jongeren zeggen weinig of geen inspraak te hebben, er gelden strenge regels en er wordt streng gestraft. Huiselijk geweld en lijfstraffen lijken dan regelmatig voor te komen. In deze gezinnen is vaders wil vaak wet maar tevens is de vader volgens veel jongeren de grote afwezige in veel gezinnen. Bronnen van conflict in de gezinnen zijn de strikte regels, onzekerheid, onrechtbeleving, onenigheid over machtsverhoudingen en ongewenst gedrag van de jongeren en de ouders, waarbij onder andere criminaliteit, alcoholgebruik, spijbelen en druggebruik werden genoemd. Enkele jongeren gaven aan ook zelf in het criminele circuit te zitten. Naast het geweld is in diverse gezinnen ook sprake van delinquente gezinsleden, conflicten en intimidatie, werkloosheid, armoede, verslaving en miscommunicatie. De jongeren uit deze gezinnen maakten tijdens gesprekken duidelijk dat ze moeilijk om kunnen gaan met het huiselijk geweld en de spanningen in het gezin. De schoolprestaties van de jongeren lijden eronder en ze onttrekken zich aan het gezin door bijvoorbeeld hun vrije tijd veel op straat door te brengen.

Veel meisjes geven aan dat ze veel zorgtaken moeten uitvoeren in het gezin en dat de familie veel van hen vraagt. Deze meisjes hebben hierdoor maar weinig vrije tijd en ook hun schoolwerk staat onder druk van de zorgtaken. Daarbij hebben de meisjes met regelmaat last van strenge sociale controle door broers, neven en vaders. De meisjes mogen geen relaties hebben, niet met jongens omgaan, zich niet uitdagend kleden, niet uitgaan etc. De controle hierop vindt plaats binnen het gezin maar ook daar buiten. De meisjes ervaren de zorgtaken en de controle als tijdrovend, vrijheidsbelemmerend, intensief, onrechtvaardig en zwaar. De meisjes die hiermee te maken hebben zijn zich hierbij sterk van bewust van hun positie door zich te vergelijken met Nederlandse meisjes en het mannelijke deel van de familie. Voor deze meisjes is het moeilijk te verteren dat hun broers of neven en hun Nederlandse leeftijdgenoten nauwelijks worden belast met mantelzorgtaken en naar verhouding veel meer vrijheid genieten dan zijzelf.

Onveilige en vieze wijk met weinig vertier

De meeste jongeren wonen met hun ouders in een middelgrote huurwoning en een deel van de jongeren is van mening dat ze te klein wonen en het thuis druk en vol is. De jongeren zijn tweeslachtig over het wonen in de Schilderswijk. De jongeren waarderen de Schilderswijk vanwege de gezelligheid, de vertrouwde omgeving en het punt dat iedereen elkaar kent. Desondanks voelt een groot aantal jongeren zich onveilig in de Schilderswijk en hebben ze geen hoge pet op van de leefbaarheid van de Schilderswijk. Veel jongeren vinden de Schilderswijk vervuild, vies, te druk, vol en lawaaierig. Er is maar een enkeling onder de jongeren die aangeeft zich vrijwillig in te zetten voor een schone wijk en meer leefbaarheid in de wijk. Veel jongeren zien dit als een taak van de gemeente.

Ook geven de jongeren aan dat ze in de wijk overlast ervaren van geweld en criminaliteit. Veel jongeren geven aan dat ze in hun directe omgeving leeftijdgenoten kennen die betrokken zijn bij criminaliteit.

Vooral meisjes voelen zich in de wijken niet veilig vanwege criminaliteit, drugsgebruik, geweld en overlast van jongeren. Een deel van de jongeren en dan voornamelijk jongens, geeft aan zelf debet te zijn aan deze situatie door risicovol of grensoverschrijdend gedrag in de Schilderswijk aan de dag te leggen. Ook wanneer ze zich niet schuldig maken aan dit soort gedrag zeggen de jongeren dat wanneer zij met leeftijdgenoten rondhangen in de wijk, anderen dit als overlast ervaren.

Wanneer de jongeren zich uitlaten over hun toekomst in de wijk geven zij aan in de toekomst te willen vertrekken uit de Schilderswijk vanwege het slechte imago, de armoede en onveiligheid. Een belangrijke wens is een schone, leefbare en veilige Schilderswijk, maar de jongeren zien dit vooral als een taak van de gemeente.

De risico's van vertier op straat

De jongeren brengen een groot deel van hun vrije tijd door met leeftijdgenoten. Allerlei thema's worden besproken. De jongeren geven onder meer aan veel te hangen, met elkaar te chillen over ditjes en datjes, problemen, belevenissen en avonturen. Ook zeggen ze veel van elkaar te leren. Veel jongens hangen een groot deel van hun vrije tijd rond met vrienden en op straat. Op zichzelf is dit geen probleem ware het niet dat de jongeren ook aangeven dat zij veel problemen tegenkomen in de wijk waar zij wonen. Op straat worden zij hiermee geconfronteerd. Ze kennen leeftijdgenoten die het criminele pad zijn opgegaan of maken zich zelf schuldig aan gedragingen die het daglicht niet kunnen verdragen. De straat waar zij een groot deel van hun vrije tijd doorbrengen moet zodoende gezien worden als een risicofactor.

Naar verhouding zijn meisjes meer thuis dan de jongens. Vooral Turkse, Marokkaanse en Surinaams-Hindoestaanse meisjes brengen een belangrijk deel van hun vrije tijd thuis of bij familie door. De reden hiervoor is dat meisjes thuis veel zorgtaken hebben maar ook meer beschermd worden opgevoed. Meisjes mogen niet altijd alleen de straat op, mogen niet uit en mogen ook niet naar de buurthuizen. De meisjes geven aan behoefte te hebben aan meer voorzieningen die alleen voor meisjes toegankelijk zijn.

De helft van de jongeren geeft aan wel eens een uitgaansgelegenheid te bezoeken. Bij de meisjes ligt dit minder makkelijk. Een deel van de meisjes mogen niet uit van hun ouders maar sommigen doen dit dan stiekem. Zij zijn dan wel bang dat dit ontdekt wordt. Tijdens het uitgaan, ervaren diverse jongeren discriminatie aan de voordeur van uitgaansgelegenheden.

Sport is gematigd populair bij de jongeren maar aan georganiseerde sport wordt weinig deelgenomen vanwege onder andere de kosten. Toch laten de jongeren weten dat zij behoefte hebben aan meer sport- en fitnessvoorzieningen die gratis zijn of weinig kosten. Veel meisjes hebben de wens dat er meer sportvoorzieningen komen voor alleen meisjes of vrouwen.

Buurthuizen worden weinig bezocht door jongeren en nauwelijks door meisjes vanwege lastige jongens en het gegeven dat ouders geen toestemming verlenen. De buurthuizen hebben geen goed imago. Daarbij bestempelen de jongeren het aanbod van buurthuizen als onaantrekkelijk, ouderwets, saai en eenzijdig.

Groepsvorming en intimidatie op school

Voor veel jongeren is onderwijs belangrijk en de meeste jongeren geven aan dat zij nog onderwijs volgen, veelal vmbo. Vergeleken met hun ouders, die veelal weinig tot geen opleiding hebben genoten is er bij de jongeren duidelijk sprake van opwaartse sociale mobiliteit. De jongeren zijn zich bewust van het gegeven dat onderwijs belangrijk is voor hun maatschappelijke en financiële toekomst en dat de opleiding een mogelijkheid biedt om het later beter te krijgen dan hun ouders.

Wanneer jongeren gevraagd wordt naar hun ervaringen op school zijn deze verdeeld. Ongeveer de helft van de jongeren voelt zich op school op zijn of haar gemak en typeert de sfeer als prettig en veilig. Hier staat echter tegenover dat een ongeveer even grote groep jongeren het schoolklimaat onveilig vindt. Leerlingen en leraren gaan slecht met elkaar om, er is sprake van geweld, intimidatie, er wordt gepest en de wijze waarop de school georganiseerd is, is weinig ondersteunend. Jongeren noemen docenten soms onbeschoft, zeggen gediscrimineerd te worden, voelen zich niet serieus genomen of hebben slecht contact met hun docenten. Ook tussen de jongeren onderling zijn er regelmatig spanningen op school. Binnen de scholen zijn rivaliserende groepen waartussen regelmatig spanningen, ruzies en conflicten ontstaan. De sfeer op school staat hierdoor onder druk waardoor een deel van de jongeren zich niet veilig voelt op school. In de ogen van de jongeren treedt de school hier niet adequaat tegenop. Daarnaast vindt ruim een kwart van de jongeren de school saai en weinig uitdagend. Een aantal jongeren geeft naar eigen idee aan op een te laag niveau te zitten. Door de genoemde problemen zijn spijbelen en 'de straat' een aantrekkelijk alternatief.

Ongeveer een op de vijf leerlingen heeft leerproblemen, is blijven zitten of spijbelt. Wanneer we jongeren vragen naar de redenen voor de problemen op school verwijzen ze op de eerste plaats naar problemen in de thuissituatie. Bijna een op de vier jongeren geeft aan dat ze vanuit hun ouders weinig steun ontvangen bij hun schoolwerk. De oorzaken hiervoor zijn dat de ouders zelf weinig opleiding hebben genoten, de Nederlandse taal niet altijd goed beheersen en onbekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem. Over het algemeen hechten de ouders wel belang aan het volgen van onderwijs maar zijn zij niet in staat om hun kinderen te ondersteunen. De genoemde oorzaken zorgen er ook voor dat de communicatie tussen de school en de ouders moeizaam verloopt. Problemen met de jongeren zoals spijbelen, slechte schoolprestaties etc. kunnen daardoor thuis lang onopgemerkt blijven. Een deel van de meisjes geeft aan dat ze door de zorgtaken thuis maar weinig tijd hebben om huiswerk te maken. Daarbij staat het huiswerk onder druk doordat er thuis niet altijd de rust of ruimte is om huiswerk te maken.

Ondersteuning bij hun schoolwerk of oplossing voor de problemen op school zoeken de jongeren vooral in hun eigen kring, bij oudere broers, zussen, neven, nichten of bij leeftijdgenoten.

Werken omdat het moet, verleiding van het snelle geld

Bijna de helft van de jongeren geeft aan nog een baan(tje) te hebben naast school. Het aantal jongeren dat werk heeft is daarmee even groot als de ouders. Jongeren vinden het belangrijk om te werken. Enerzijds om geld te verdienen maar anderzijds ook om ervaring op te doen. Een op de tien jongeren draagt het loon af dat hij of zij verdient met werken aan de ouders omdat er anders niet genoeg geld is om thuis rond te komen. Het vinden van werk levert voor jongeren niet al te veel problemen op, hoewel een deel van de jongeren hierbij aangeeft tegen discriminatie aan te lopen of moeite heeft om aan de eisen te voldoen die ook aan 'eenvoudig' werk worden gesteld. Opvallend is dat een op de tien jongeren aangeeft inkomsten te hebben uit criminele activiteiten. De jongeren zeggen hiermee meer geld te kunnen verdienen dan met regulier werk.

Eindconclusie: opgroeien in een risicovolle omgeving

De gegevens uit dit onderzoek lenen zich niet voor harde uitspraken over het welbevinden van de jongeren in de Schilderswijk. De grootschalige inzet van studenten als onderzoeker brengt daarvoor teveel methodologische kanttekeningen met zich mee. Hier staat tegenover dat we juist door het inzetten van studenten een groot aantal jongeren in de Schilderswijk hebben weten te bereiken. De kracht van deze studie zit in het grote aantal interviews dat is gehouden en dat de jongeren uit de Schilderswijk wellicht eerder geneigd waren om vrijuit te spreken tegen leeftijdgenoten dan tegen 'echte' onderzoekers. De resultaten uit het onderzoek geven een doorkijkje in de wijze waarop de jongeren aankijken tegen het leven in de Schilderswijk. Hieruit komt naar voren dat de jongeren op veel gebieden in hun dagelijks leven geconfronteerd worden met serieuze problematiek. Wanneer we terugkijken met behulp van het in de inleiding geïntroduceerde ecologisch systeemmodel zien we van 'buiten naar binnen' het volgende beeld:

Macrosysteem:

Het macrosysteem bestaat uit de maatschappelijk en culturele context. Uit de verhalen van de jongeren komt naar voren dat een groot deel van de jongeren opgroeit in een context waarbij zij te maken krijgen met verschillende culturele normen, waarden en gebruiken. Vanuit de thuissituatie wordt met zekere argwaan en onbekendheid aangekeken tegen de Nederlandse samenleving. De ouders van de allochtone jongeren zijn veelal zelf laag opgeleid, slecht bekend met het Nederlandse onderwijssysteem en kunnen daardoor hun kinderen slecht ondersteunen bij hun opleiding. Ook tegen de hulpverlening wordt argwanend aangekeken. De drempel om bij (dreigende) problemen een beroep te doen op de hulpverlening is daardoor erg groot. Daarbij speelt ook dat het binnen de eigen gemeenschap niet gebruikelijk is om de 'vuile was' buiten te hangen. Wanneer er problemen zijn worden deze bij voorkeur binnen het eigen gezin opgelost.

Op het gebied van seksualiteit, relaties maar ook uitgaan gelden met name voor de allochtone meisjes strengere normen en waarden dan voor hun Nederlandse leeftijdgenoten. De allochtone meisjes uit de Schilderswijk geven met regelmaat aan streng gecontroleerd te worden. Tegelijk heerst er vooral op seksualiteit en relaties een taboe. Deze onderwerpen zijn slecht bespreekbaar binnen de allochtone gezinnen. Een aantal jongeren leidt daardoor een geheim dubbelleven.

Hier staat tegenover dat ook vanuit de Nederlandse samenleving met argwaan en onbekendheid naar de (allochtone) bewoners van de Schilderswijk wordt gekeken. De jongeren voelen zich hierdoor gediscrimineerd, onbegrepen en gestigmatiseerd.

Uit de verhalen van de jongeren uit Schilderswijk komt naar voren dat ze opgroeien met twee culturen.

Exosysteem:

Het exosysteem bestaat uit de bredere context waarbinnen de jongere leeft en opgroeit maar waar deze niet direct in participeert maar wel door beïnvloed wordt. Bij de jongeren in de Schilderswijk bestaat deze context uit bijvoorbeeld de sociaaleconomische situatie van het gezin en de wijk. Uit de interviews komt naar voren dat veel jongeren in hun directe omgeving te maken hebben met armoede, werkloosheid en criminaliteit. Het opleidingsniveau en de beheersing van de Nederlandse taal van de ouders is vaak laag, de werkloosheid onder de ouders is hoog en dit zorgt voor een ongunstige sociaaleconomische situatie. Een deel van de jongeren moet werken om op die manier bij te dragen aan het gezinsinkomen.

In de wijk worden de jongeren geconfronteerd met overlast, vervuiling en criminaliteit en de buurthuizen hebben een slecht imago. Uit de interviews lijkt dit vooral beperkingen voor de meisjes op te leveren. Zij mogen niet altijd alleen het huis uit en mogen niet uit, ook niet naar buurthuizen.

Mesosysteem:

Het mesosysteem wordt gevormd door de onderlinge contacten van personen direct om de jongeren heen. Wanneer er problemen dreigen kan het mesosysteem een vangnet vormen. Wat uit de gesprekken met de jongeren naar voren komt is dat er een kloof bestaat tussen de gezinnen en de Nederlandse samenleving. Contacten tussen bijvoorbeeld school en de ouders verlopen moeizaam waardoor problemen op school voor de ouders lang verborgen kunnen blijven. Daarbij bestaat er binnen de gezinnen argwaan tegenover de hulpverlening. Deze wordt het liefst buiten de deur gehouden. Binnen de eigen gemeenschap bestaan er wel veel onderlinge contacten. Enerzijds geeft dit de jongeren een vertrouwd en veilig gevoel anderzijds voelen zij zich hierdoor ook gecontroleerd en werkt dit soms benauwend. Volgens de jongeren wordt er veel geroddeld en is het niet gebruikelijk om met problemen naar buiten te treden. De netwerken binnen de eigen gemeenschap zijn dus niet altijd steunend

Foto: Ton Groenendijk Producties

wanneer er sprake is van problemen binnen het gezin. De indruk bestaat dat lang geprobeerd wordt om problemen binnen het eigen gezin te houden en dat dit juist tot extra spanningen leidt.

Microsysteem:

Het microsysteem bestaat uit de jongere zelf en de personen in zijn directe omgeving zoals het gezin, de school en vrienden. Het microsysteem is ook de 'plaats' waar alle problemen en kansen uit de overige systemen samenkomen. Uit interviews met de jongeren komt naar voren dat zij te maken krijgen met veel problemen die in ieder geval deels horen bij de levensfase waarin zij verkeren. Grenzen verkennen, onzekerheid, afzetten tegen autoriteit horen bij de adolescentiefase.

De jongeren hechten waarde aan school en een goede opleiding. Zij hebben de ambitie om het in de toekomst 'beter' te hebben dan hun ouders. Tegelijk lopen zij op school tegen de nodige problemen aan. Het schoolklimaat staat onder druk door groepsvorming, spanningen en intimidatie. Jongeren voelen zich op school niet altijd goed begrepen door docenten en maken zelfs melding van discriminatie. Daar komt bij dat hun ouders niet goed in staat zijn om hun te ondersteunen bij het schoolwerk. De jongeren spijbelen en hangen dan veelal rond op straat. In hun vrienden- en kennissenkring kennen de jongeren bijna allemaal wel iemand die 'het verkeerde pad' is opgegaan. De verleidingen van criminaliteit en het snelle geld liggen dichtbij.

In de thuissituatie is er als gevolg van de problemen op de hierboven geschetste systemen regelmatig sprake van spanningen. Huiselijk geweld, sociaal isolement, een autoritaire opvoeding en strenge controle van vooral de meisjes komen met regelmaat voor. Deze spanningen hebben vervolgens een impact op de jongeren. Een aantal jongeren geeft bijvoorbeeld aan angstig of eenzaam te zijn, zich schuldig te voelen over hun dubbelleven, gefrustreerd te zijn of last te hebben van lichamelijke klachten. Alles bij elkaar geeft dat een beeld van jongeren die opgroeien in een risicovolle omgeving.

Aandachtspunten voor beleid

Het lag buiten het bestek van dit onderzoek om het volledige aanbod van bestaande interventies, het bereik en de effectiviteit ervan te onderzoeken. In onze aanbevelingen beperken we ons dan ook tot het kernachtig aangeven van aandachtspunten voor het toekomstige beleid. Deze aandachtspunten zijn geformuleerd op basis van de uitspraken die door de jongeren uit de Schilderswijk zijn gedaan en geven weer op welke gebieden de jongeren op dit moment met problemen geconfronteerd worden. Als zodanig zijn de uit de uitspraken afgeleide aandachtspunten op te vatten als knelpunten waar de huidige aanpak onvoldoende antwoord op weet te geven in de beleving van de jongeren. In de inleiding benoemden we al dat de gemeente bij het jeugdbeleid een grote nadruk legt op de eigen verantwoordelijkheid van de burger en vooral een vangnet wil bieden voor kwetsbare jongeren en gezinnen (Gemeente Den Haag, 2011). Uit eerder onderzoek (Gemeente Den Haag, 2010) blijkt dat in de Schilderswijk naar verhouding veel van deze kwetsbare gezinnen wonen. Armoede, werkloosheid, criminaliteit, onderwijsachterstand, jongerenoverlast spelen hier meer dan in andere wijken van Den Haag. Hetzelfde beeld komt ook naar voren uit de interviews die in het kader van dit onderzoek met jongeren uit de Schilderswijk zijn gehouden. De jongeren uit de Schilderswijk groeien op in een risicovolle omgeving. Bijzondere aandacht is naar ons idee nodig voor:

1. Ondersteuning van de jongeren in de vorm van een vertrouwenspersoon:

De meeste jongeren hebben de ambitie en de wil om iets van het leven te maken maar worden met een veelvoud aan problemen geconfronteerd. Op school voelen zij zich onbegrepen, hun ouders zijn niet altijd in staat om ze met school te helpen. In de buurt voelen de jongeren zich onveilig, er is sprake van criminaliteit, discriminatie en strenge sociale controle voor vooral de meisjes en ook in de thuissituatie spelen er regelmatig problemen. Wanneer de jongeren met deze problemen geconfronteerd worden blijkt dat ze hiermee maar moeilijk bij iemand terecht kunnen. Enkele jongeren spreken de behoefte uit naar een (onafhankelijke) vertrouwenspersoon waar zij met allerlei vragen en problemen terecht kunnen. Gezien het wantrouwen tegenover de reguliere hulpverlening, het gevoel van onbegrip ten aanzien van de school en het slechte imago van de buurthuizen zijn laagdrempeligheid, een onafhankelijke positie, en een gedegen kennis van de (multi)culturele context van de wijk van essentieel belang.

2. Aanpassingen van het jeugd- en jongerenwerk in de buurthuizen

Het jeugd- en jongerenwerk in de buurthuizen zou een vangnet kunnen vormen voor de kwetsbare jongeren. Buurthuizen zijn immers laagdrempelig en makkelijk toegankelijk. Uit de interviews komt echter naar voren dat de jongeren niet te spreken zijn over het huidige aanbod van de buurthuizen en dat het imago van de buurthuizen onder de jongeren niet best is. Het aanbod is te weinig gevarieerd en slechts een kleine groep jongeren bezoekt de buurthuizen. Vooral de meisjes geven aan dat de buurthuizen voor hen geen aanbod heeft en dat het buurthuis door het slechte imago voor hen geen prettige omgeving is.

3. Outreachend werken aan verbindingen tussen verschillende leefwerelden

Uit de interviews van de jongeren blijkt dat in de verschillende leefwerelden diverse knelpunten zijn. Jongeren voelen zich onbegrepen door de school, ouders zijn onbekend met het schoolsysteem, er wordt wantrouwend tegen de hulpverlening aangekeken en problemen worden bij voorkeur binnen het eigen gezin opgelost. Problemen kunnen hierdoor lang onopgemerkt blijven. Om de contacten tussen school en de ouders te bevorderen en problemen eerder te signaleren zou het wenselijk zijn wanneer er meer

geïnvesteerd wordt in de contacten tussen school en ouders, bijvoorbeeld in de vorm van huisbezoeken. Om stigmatisering en achterdocht te voorkomen zouden deze huisbezoeken voor alle (nieuwe) leerlingen als regel moeten gelden. De school brengt geen bezoek aan huis omdat zij op zoek is naar problemen of omdat er al problemen zijn maar omdat ondersteuning vanuit de thuissituatie bij school een belangrijke factor is voor het succesvol afronden van een opleiding. De normale situatie van huisbezoeken dient vervolgens als basis voor signalering, advies en hulp.

4. Betrokkenheid bij de wijk vergroten

Ondanks alle aandacht voor de Schilderswijk blijkt dat de leefbaarheid van de Schilderswijk onder druk staat. De bewoners, waaronder ook de jongeren in dit onderzoek, zeggen last te hebben van vervuiling, criminaliteit, jongerenoverlast, armoede etc. Opvallend is dat zowel uit de interviews met de jongeren als uit eerder onderzoek (Gemeente Den Haag, 2010) naar voren komt dat relatief veel bewoners voor zichzelf geen toekomst zien in de wijk. Wanneer de kans daar is willen zij de wijk verlaten. Hieruit zou men kunnen afleiden dat de betrokkenheid van de bewoners bij de wijk maar laag is. Ook dit blijkt uit onderzoek door de gemeente Den Haag. Tussen 2007 en 2009 is het aantal bewoners dat zich actief heeft ingezet om de buurt te verbeteren gedaald en het aantal bewoners dat zegt te willen verhuizen gestegen (Gemeente Den Haag, 2010). Zeker op het moment dat de 'eigen kracht' en 'eigen verantwoordelijkheid' uitgangspunten van beleid zijn is het vergroten van betrokkenheid een belangrijke voorwaarde. Waarom zou men zich inzetten en verantwoordelijk voelen voor een wijk waar men geen toekomst voor zichzelf ziet?

Deze laatste constatering en de bovengenoemde aandachtspunten brengen ons terug bij de aankondiging van het 'Programma voor Jeugd & Gezin 2011 – 2014'. De gemeente geeft aan uit te gaan van de eigen kracht van ouders en een vangnet te willen bieden voor de kwetsbare jongeren en gezinnen. Tegelijk zegt zij dat vanwege forse bezuinigingen door de Rijksoverheid er minder geld zal zijn voor programma's die met jeugd en veiligheid te maken hebben, straatcoaches en gezinscoaches (Gemeente Den Haag, 2011). Het lijkt erop dat deze bezuinigingen vooral de kwetsbare gezinnen in de Schilderswijk zullen gaan treffen.

Geciteerde werken

- Den Haag wijkaanpak. (2010, 07 05). Retrieved 09 30, 2011, from Nieuws: http://www.denhaagwijkaanpak.nl/nl/nieuws/nieuws/item/zomerschool_schilderswijk_weer_van_start__2010-07-05_156
- Van Aartsen: Optreden tegen hangjeugd in Schilderswijk-West - 'Vergeten straten' aangepakt. (2010, 03 30). *AD/Haagsche Courant*, p. 20.
- Arnett, J. (2000). Emerging adulthood: a theory from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Berends, M. (2011, 08). Zomerschool Schilderswijk. *SchildersWijKkrant*. Den Haag, Zuid Holland, Nederland.
- Berk, L. (2010). *Development through the lifespan*. Boston: Pearson.
- De Boom, J., Weltevrede, A., Van Wensveen, P., Van San, M., & Hermus, P. (2010). *Antilliaanse en Marokkaanse Nederlanders in Den Haag 2010; een nulmeting van hun positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit*. Rotterdam: Risbo, Erasmus Universiteit.
- Dekovic, M. (2000). Opvoedingsproblemen in de (pre)adolescentie; implicaties voor hulpverlening. *Kind en adolescent*, 21, 193-210.
- Dekovic, M., Noom, M., & Meeus, W. (1997). Verwachtingen van jongeren en ouders over ontwikkelingsstaken in de adolescentiefase. *Kind en adolescent*, 18, 114-125.
- Gemeente Den Haag. (2006). *Kadernota Haagse operatie jong; regie, samenwerking en uitvoering*. Den Haag: Dienst onderwijs cultuur en Welzijn.
- Gemeente Den Haag. (2007). *Actieprogramma Jeugd 2007 - 2010*. Den Haag: Dienst onderwijs, cultuur en welzijn.
- Gemeente Den Haag. (2007). *Verdrag van de Schilderswijk; Wijkactieplan*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag. (2010). *Ontwikkelingen in de Schilderswijk; een vervolg op 'Schildersbuurt in perspectief'*. Den Haag: Dienst onderwijs cultuur en welzijn.
- Gemeente Den Haag. (2011, 06 28). *Aandacht voor jeugd en gezin, ondanks bezuinigingen*. Retrieved 06 29, 2011, from <http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Aandacht-voor-jeugd-en-gezin-ondanks-bezuinigingen.htm>
- Gemeente Den Haag. (2011, 01 21). *Buurtmonitor*. Retrieved 01 21, 2011, from Den Haag in cijfers: <http://www.denhaag.buurtmonitor.nl/>
- Helleman, G. (2011, 09 09). Jongeren in de Schilderswijk. (W. Reith, & D. Lammers, Interviewers)
- Helsen, M., Vollenbergh, W., & Meeus, W. (1997). Sociale steun van ouders en vrienden en emotionele problemen in de adolescentie. *Kind en Adolescent*, 18, 35-47.
- Hermes, J., Naber, P., & Dielema, A. (2010). *Leefwerelden van jongeren; thuis, school, media en populaire cultuur*. Bussum: Coutinho.
- Jonkman, H., Boers, R., Van Dijk, B., & Rietveld, M. (2006). *Wijken gewogen; Gedrag van jongeren in kaart gebracht*. Amsterdam: SWP.
- Kraaijeveld, M. (2010, 07 06). Zomerschool: leuk en leerzaam. *AD/Haagsche Courant*, p. 3.
- Naber, P. (2004). Vriendschap en sociale cohesie; De betekenis van leeftijdgenoten in de opvoeding van jeugd. *Inaugurele rede*. Den Haag: Hogeschool INHolland.

- Ostaijen, M. v. (2011, 06 27). Alles draait om de eigen verantwoordelijkheid; ondersteund door nieuwe retoriek sluip de staat stilletjes weg uit het beleid. *NRC-next*, pp. 18-19.
- Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext; review naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Prinzie, P., Dekovic, M., & Reitz, E. (2008). Ouderlijke persoonlijkheid, opvoeding en probleemgedrag; directe en indirecte effecten. *Kind en adolescent*, 29(1), 4-16.
- Terpstra, D. (2009). Onderwijs in de wijk; Werken aan de vitale coalitie. In J. Houtkamp, J. Bolks, & M. v. Zwieten, *Esperanto voor de wijken; Duurzame wijkverbetering door samenwerking* (pp. 63-68). Amersfoort: BMC.
- Van der Veen, I. (2003). Parents' education and their encouragement of successful secondary school students from ethnic minorities in the Netherlands. *Social Psychology of Education*, 233-250.
- Van Yperen, T. (2010). *55 vragen over effectiviteit. Antwoorden voor de jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- VROM. (2007). *Actieplan Krachtwijken; van Aandachtswijk naar Krachtwijk*. Den Haag: Ministerie van Vrom.
- Wel, F. v., Bogt, T. t., & Raaijmakers, Q. (2002). Changes in the parental bond and the well-being of adolescents and young adults. *Adolescence*, 37(146), 317-332.

Dankwoord

Het onderzoek in dit rapport was niet mogelijk geweest zonder de medewerking van de ruim tweehonderd jongeren in de Schilderswijk. Om praktische redenen en omwille van privacy kunnen we hun namen hier niet noemen. Via deze weg willen we alle jongeren die hun medewerking hebben verleend door openhartig te spreken met de interviewers van harte bedanken.

Op de tweede plaats is een bedankje op zijn plaats aan de tweeëndertig studenten die als interviewer/ onderzoeker hebben meegewerkt aan dit onderzoek:

- Leila Celis
- Tuba Seyitoglu
- ZaineB Bouzaghoud
- Nadia Lgoud
- Asmae el Moussati
- Kaoutar Aouragh
- Mirurgia Hodge
- Archana Somer
- Hayat el Hamouni
- Kenny Martijn
- Rozienna Abdoel
- Yasemin Polat
- Najat El Massoudi
- Bouchra el Majjaou
- Saloua el Khattouti
- Fatiha Akhiat
- Dorian Neys
- Priya Sahebdiën
- Reshma Ramcharan
- Najima Bouhayoufi
- Leila Assadrati
- Yasmina Rkaiek
- Jamila Jabroun
- Derya kaya
- Saida
- Fatima
- Najima Bouhayougi
- Leila Assadrati
- Quarda Akchar
- AnoeK van der Veen
- Carolien Lampe
- Hayat Boukit
- S. Boulahri

Voor de studenten was dit onderzoek een leerproces en uit de gesprekken die we met jullie gevoerd hebben weten we dat het niet altijd even makkelijk was om met leeftijdgenoten zulke openhartige gesprekken te hebben.

Ten derde zijn we dank verschuldigd aan Stichting Steunfonds Den Haag. Zonder de bijdrage uit dit fonds was het rapport 'Jong spreekt Jong' niet in de huidige vorm verschenen.

Tot slot willen we André Doesberg, Gerben Helleman, Lianne Knook en Noortje Pannenbakker van harte bedanken voor het meelesen en het kritische commentaar in de laatste fase van het rapport. Met hun inbreng hebben we letterlijk de puntjes op de 'i' kunnen plaatsen.

Dick Lammers & Wouter Reith

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst

Leefwereld school

- Belangrijkheid school, onderwijs of scholing (carrière, goede toekomst, geld etc.)?
 - Type of typen onderwijs waar de jongere mee bezig is of bezig was?
 - Schoolklimaat (aantrekkelijk, veilig, saai, aangenaam, inspirerend, gewaardeerd en gezien worden)
 - Ervaring veiligheid in het onderwijs (ja/nee en waarom niet)?
 - Welke problemen op school? (pesten of gepest worden en door wie, intimidatie of geweld ondergaan of toepassen, uitgesloten worden of erbij horen, discriminatie door leerlingen/schoolpersoneel, etc.)
 - Oorzaken problemen op school (thuissituatie, persoonlijkheid kenmerken/licht het aan jezelf, vrijetijd gedrag, schoolsituatie of klimaat, geen huiswerk steun e.d.)?
 - School en werk te combineren?
 - School en vrijetijd te combineren?
 - Behoeften en wensen op onderwijs/scholing gebied?
 - Hoe aanpak schoolproblemen?
 - Eigen aanpak schoolproblemen (hoe...)?
 - Meegedaan aan een maatschappelijke stage via de school? Zo ja, welke dan?
 - Stageplek via je opleiding/school geregeld (belemmeringen)?
 - Schooluitval: redenen, wat doe je nu?
-
- Welke wensen ten aanzien van school zijn er bij de jongere?
 - Wat wil de jongere zelf doen om de problemen of knelpunten op school aan te pakken?

Leefwereld thuis

- Samenstelling gezin (aantal kinderen, een- of tweeoudergezin)
 - Opleiding ouders
 - Werk ouders
 - Sfeer (gezellig, ontspannend of een gespannen situatie, veilig klimaat)
 - Bevelshuishouding (vaders wil is wet)
 - Democratische huishouding (meepraten, inspraak)
 - Opvoedklimaat (streng of vrij, hoe dan?)
 - Voldoende steun vanuit de thuissituatie en door wie en hoe (huiswerk, schoolvragen, werk, als je vast of met vragen zit)
 - Goede relatie met familieleden?
 - Problemen thuis (geweld, intimidatie, pesten, conflicten)
 - Genoeg steun vanuit thuissituatie voor school of problemen
 - Lossen jullie problemen zelf op als familie of gezin?
 - Voor problemen thuis hulp ingeroepen van maatschappelijk werk, arts etc.
 - Zou je zelf de problemen thuis willen aanpakken en hoe dan?
-
- Welke thiissfeer of thuissituatie is voor je het meest wenselijk?

- Welke wensen ten aanzien van de thuissituatie zijn er bij de jongere?
- Wat wil de jongere zelf doen om de problemen of knelpunten in de thuissituatie aan te pakken?

Werk en inkomen/financiën

- (Bij) baan (soort werk, aantal uren per week)?
 - Stage ervaring (gunstig, leerzaam, soort problemen)?
 - Goede startkwalificatie arbeidsmarkt? (Indien relevant)
 - Sollicitatie problemen (discriminatie)?
 - Tevredenheid werkkring?
 - Tevredenheid hoogte van het loon?
 - Problemen op of met het werk (intimidatie, slechte sfeer, ontslag)?
 - Capaciteit jongere goed ingeschat?
 - Erkenning op de werkvloer?
 - Hoe kansen op werk en carrière vergroten?
 - Hoe werkproblemen aangepakt?
 - Eigen rol aanpak werk problemen?
 - Inkomen/geld voor bestedingen (via werkkring(en), zakgeld, anders)?
 - Zakgeld (tevrede/ontevreden en waarom)
 - Is er sprake van schulden (nee/ja en wat is de omvang)?
- Welke wensen ten aanzien van werk en inkomen zijn er bij de jongere?
 - Wat wil de jongere zelf doen om de problemen of knelpunten bij werk en inkomen aan te pakken?

Wonen en buurt

- Tevreden over de woonruimte (groot genoeg, prettig, soort woning)?
 - Ervaring woonbuurt (prettig, veilig, onleefbaar, leefbaar, vervuild, gevaarlijk)?
 - Buurtvoorzieningen voor de jeugd (ontspanning, sport, spel, hobby's, hangplekken)?
 - Erkenning als persoon in de buurt?
 - Wensen woonbuurt (wat moet er komen of veranderen)?
 - Eigen bijdrage voor het verbeteren en leefbaar maken van de buurt?
 - Eigen bijdrage aan leefbaarheid/onleefbaarheid buurt (je inzetten voor verbetering leefbaarheid of juist zelf onleefbaarheid bevorderen door overlast, crimineel gedrag, geweld e.d.)?
 - Hangplekken: wat vinden jullie ervan, wat moet anders, voldoen ze?).
- Welke wensen ten aanzien van wonen en de buurt zijn er bij de jongere?
 - Wat wil de jongere zelf doen om de problemen of knelpunten met het wonen en de buurt aan te pakken?

Leefwereld 'vrijetijd'

Uitgaansgedrag

- Besteding vrije tijd (hoe)?
- Frequentie uitgaan (van nooit tot vaak)?
- Favoriete uitgaansplekken (straat/buurt, centrum, buiten de stad)
- Hangplek (ja of nee) en hoe belangrijk?
- Discriminatie uitgaansgelegenheden?

- Jeugdthonkbezoek (veel...nooit en waarom dan)?
- Populaire cultuur (gabber, rapper, etc.)?
- Uitgaansvoorzieningen (voldoende, wensen/wat beter en hoe)?
- Actief op religieus gebied (naar kerk of moskee gaan, actief zijn op religieus gebied)

Vrijtijdsbesteding voorbeelden

- Hobby (ja of bij nee, wel graag een hobby willen hebben)?
 - Sportbeoefening (welke, belemmeringen, wensen)?
 - Muziek (zelf maken of beluisteren)?
 - Gebruik stimulerende middelen (welke: alcohol, drugs, e.d.)?
 - Waar gebruik stimulerende middelen (thuis, vrienden, op straat, uitgaansgelegenheden)?
 - Vrijwilligerswerk (soort, hoe vaak, bevredigend, wensen)?
 - Internet gebruik (vaak of weinig, wat is favoriet, verslaafd)?
 - ICT-gebruik een grote rol in het leven (internet/computer, telefoon)?
 - Maatschappelijk actief (in politieke partij wel/niet lid, milieubeweging, homobeweging, vrouwenbeweging, Jongerenraad, jongerenorganisatie)?
 - Leesgedrag (boeken, kranten)?
 - Rol media aangaande jongeren (positief of negatief en waarom)?
 - Wat is grootste vrijetijdswens?
-
- Welke wensen ten aanzien van de vrije tijd zijn er bij de jongere?
 - Wat wil de jongere zelf doen om de problemen of knelpunten in de vrijetijd aan te pakken?

Persoonlijke ontwikkeling

- Wat vindt men goed aan zichzelf (sterk, assertief, vrolijk, open, besluitvaardig, niet verlegen, niet angstig, niet eenzaam, niet chaotisch, snel vrienden maken, niet crimineel of gewelddadig, sociaal)?
- Wat vindt men niet goed aan zich zelf? (niet sterk, niet assertief, verlegen, angstig, depressief, besluiteloos, chaotisch, somber, eenzaam, snel aangeslagen, gewelddadig of crimineel, niet sociaal)?
- Gezondheidsproblemen (verslaving, handicap, vaak ziek)?
- Wel eens hulp gekregen of gezocht (arts, maatschappelijk werker, psycholoog, mentor, jongerenwerker, etc.)?
- Was hulp bevredigend (ja/nee en waarom dan)?
- Wat zelf doen om beter voor de dag te komen of de gezondheid te verbeteren.

Netwerk (sociaal kapitaal) jongere

- Vriendenkring (groot of klein en wie dan)?
- Vriendenkring belangrijk en waarom?
- Waarover gepraat met vrienden?
- Tevreden over je vriendenkring/netwerk
- Welke wensen op vriendenkring/netwerk gebied?

Bijlage 2: Tabellen

De tabellen laten zien hoeveel jongeren over een bepaald onderwerp in de interviews uitspraken hebben gedaan. Jongeren konden meer dan één uitspraak doen over hetzelfde onderwerp. De aantallen in de tabellen komen daardoor regelmatig uit boven het aantal geïnterviewde jongeren.

Wanneer er weinig uitspraken over een specifiek onderwerp zijn kan dat twee oorzaken hebben. Op de eerste plaats kan het zo zijn dat het onderwerp niet speelt in het leven van de jongere. Ten tweede kan het ook zo zijn dat het onderwerp niet in de gesprekken met de jongeren aan bod is gekomen.

Wanneer een onderwerp niet besproken is mag dus niet zondermeer afgeleid worden dat het betreffende onderwerp niet speelt bij deze jongere. Deze beperking bij de dataverzameling en analyse moet bij het lezen van de tabellen steeds in gedachten gehouden worden.

Tabel 1: Sterke eigenschappen jongeren (aantallen uitspraken, zie bovenstaande toelichting)

Sterke eigenschappen jongeren	
Onderwijs als belangrijk zien	134
Ambitieuw / succesvol in de toekomst	114
Vrolijk en optimistisch	54
Niet verlegen	45
Hulp en troost kunnen bieden	42
Eerlijk en oprecht	34
Snel vrienden kunnen maken	32
Geestelijk sterk	31
Besluitvaardig	29
Ondernemend en zelfstandig	28
Leergierig	26
Gezellig	21
Doorzettingsvermogen	21
Gelovig zijn	21
Gemakkelijk met mensen kunnen omgaan	19

Tabel 2: Persoonlijke problemen jongeren (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Persoonlijke problemen jongeren	
Onveilig voelen / angstig	76
Agressief en gewelddadig zijn	64
Gepest worden	54
Zich schuldig voelen	46
Verlegen en niet assertief	46
Verslaving	38
Laag zelfbeeld	37
Onzeker	37
Crimineel zijn	37
Stigmatisering en discriminatie	36
Woedend en boos	34
Niet voor vol worden aangezien	34
Ongemotiveerd	32
Veel van huis / zwerven	25
Identiteitsproblemen	24
Eenzaam en buitengesloten	20
Niet gemakkelijk vrienden kunnen maken	20
Driftig en impulsief	20
Wantrouwend en achterdochtig	18
Stressgevoelig	17
Somber / depressief	15

Tabel 3: Belang vrienden (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Belang vrienden	
Praatpaal/luisterend oor	74
Steun en hulp	63
Lachen, plezier	55
Geborgenheid, erkenning, jezelf zijn	55
Beleven en ontdekken	53
Lief/leed delen	43
Leren van elkaar	32
Steun solidariteit	24

Tabel 4: Omvang gezin (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Omvang gezin	
Groot gezin (meer dan 4 kinderen)	77
Middelgroot gezin (3 tot 4 kinderen)	109
Klein gezin (2 of minder kinderen)	16
Onbekend	22

Tabel 5: Gezinsamenstelling (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Gezinsamenstelling	
Tweeoudergezin/traditioneel gezin	?
Gescheiden ouders	35
Alleenstaande moeder	22
Jongeren last van huwelijksproblemen	19
Jongeren geleden onder scheiding	13

Tabel 6: Sfeer thuissituatie (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Sfeer thuis positief	
Goede sfeer	81
Goede onderlinge relaties	49
Thuis voelen	48
Veilig	37
Gezellig	37
Vertrouwde omgeving	18
Sfeer thuis negatief	
Slechte sfeer	52
Slechte onderlinge relaties	40
Matige sfeer	21

Tabel 7: Arbeidssituatie ouders (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Arbeidssituatie ouders	
Moeder geen betaald werk	139
Vader werkt	99
Moeder werkt niet	92
Moeder werkt	61
Vader eigen bedrijf	34
Moeder werkt vader niet	6

Tabel 8: Oordeel over de wijk (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Oordeel over wijk/buurt	
Gezellig	56
Iedereen kent elkaar	43
Thuis voelen	28
Gewend aan de wijk	16
Vertrouwd of knus	15
Levendig	12

Tabel 9: Ergernissen in de wijk (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Ergernissen wijk	
Vies / vervuild	80
Druk, lawaaierig, vol	77
Sociale controle, roddel	35
Drugsgebruik	18
Discriminatie	14
Vandalisme	13
Onvoldoende groen	13
Saaiheid	12
Langs elkaar heen leven	11

Tabel 10: Veiligheid in de wijk (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Veiligheid wijk	
Criminaliteit en geweld	96
Veilig voelen	67
Overlast hangjongeren	51
Angst voor geweld, overlast, criminaliteit, mannen en hangjongeren	42
Overlast zwervers, onguere types, dronken	26
Onveilig voelen	28
Lastige intimiderende mannen	20

Tabel 11: Toekomst in de wijk (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Toekomst in wijk?	
Zo snel mogelijk weg	22
Weg wanneer geld	19
Geen kinderen op laten groeien in de wijk	16

Tabel 12: Jongeren over de buurthuizen (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Jongeren over de buurthuizen	
Wenst groter, meer gevarieerd aanbod	53
Huidig aanbod is saai en ouderwets	52
Slechte sfeer en slecht imago	25
Aantrekkelijker maken voor oudere meisjes	23
Meer divers publiek	21

Tabel 13: School (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

School	
Vmbo	125
Havo	32
Vwo	6
Mbo	33
Geen	17
Speciaal onderwijs	5

Tabel 14: Belang school (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Waarom is school belangrijk	
Toekomstansen	51
Carrière	31
Veel geld verdienen	26
Vrijheid, autonomie, onafhankelijkheid	17
Uit ellende/armoede komen	16
Ouders vinden het belangrijk	13
Verder studeren	11

Tabel 15: Gedrag docenten (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Gedrag docenten	
Onbeschoft/geen respect	22
Discrimineren	17
Ruzie, spanning slecht contact	16
Niet serieus genomen worden	14
Gebrek inlevingsvermogen	10
Niet kunnen motiveren	10
Seksueel intimiderend	7

Tabel 16: Sfeer op school (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Sfeer op school	
Pesten	75
Groepsvorming problematiek	56
Discriminatie door leerlingen	14
Stress en drukte op school	14
Macht intimidatie	12
Roddels jaloezie	12

Tabel 17: Leerklimaat (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Leerklimaat	
School is saai, niet uitdagend	58
Op te laag niveau zitten	31
Saai	29
Niet uitdagend	17
Niet leuk	12

Tabel 18: Omgeving / vrijetijd (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Omgeving / vrijetijd	
Verkeerde vrienden	19
Verslaving, drugs, alcohol, internet	19
Straat is leuker/uitdagender	11
Werk en school niet kunnen combineren	18
Druggebruik	15

Tabel 19: Problemen thuis (aantallen uitspraken, zie toelichting bij tabellen pag. 73)

Problemen thuis	
Geen steun	64
Mantelzorg	31
Hoge verwachtingen ouders	20
Geen mogelijkheden huiswerk	18

Bijlage 3: Ervaringen met het inzetten van studenten bij onderzoek

Aan het onderzoek 'Jong spreekt Jong' hebben tweeëndertig studenten van de Academie voor Sociale Professies (opleidingen SPH en MWD) van De Haagse Hogeschool meegewerkt. Met de deelname aan het project konden zij vrije studiepunten verdienen. Ook hebben enkele studenten aan 'Jong spreekt Jong' meegewerkt in het kader van hun afstuderen (bachelorproef). Op één na waren het vrouwelijke studenten die aan het onderzoek hebben meegewerkt. Van de tweeëndertig studenten die als onderzoeker zijn ingezet waren de meeste van allochtone afkomst, voornamelijk Marokkaans-Nederlands. De drempel om de hoofdzakelijk allochtone jongeren uit de Schilderswijk te interviewen was daardoor kleiner. Uit enkele evaluatiegesprekken met studenten is gebleken dat je als allochtone student, vergeleken met een autochtone student, sneller toegang krijgt tot – en gemakkelijker communiceert met de voornamelijk allochtone Schilderswijkse jongeren. De studenten namen waar dat jongeren zich tamelijk snel op hun gemak voelden en wat sneller bereid waren om mee te werken. *“Je bent als gelijken onder elkaar en je kunt je wat gemakkelijker verdiepen in gewoonten en ervaringen binnen een andere of je eigen cultuur”*, aldus één van de studenten. Het risico van het inzetten van allochtone leeftijdgenoten was dat vooral Hindoestaanse, Turkse en Marokkaanse studenten soms angst en argwaan bij meisjes uit de Schilderswijk tegenkwamen over het punt dat gevoelige informatie die ze verstrekten, terecht zou komen bij ouders of familieleden in de eigen kring.

Werving en selectieonderzoekseenheden

De opzet van het onderzoek was om door middel van het inzetten van studenten zoveel mogelijk jongeren uit de Schilderswijk te interviewen. Hierbij doorliepen de studenten de volgende stappen:

1. Studenten werven en benaderen de jongeren zelf. De sneeuwbalmethode was hierbij toegestaan;
2. Studenten werken aan het creëren van een vertrouwenssituatie (kennismaken, verkenning, vertrouwen winnen);
3. De studenten voeren vervolgens een of meerdere gesprekken met de jongere;
4. Tenslotte maken de studenten een verslag van de onderzoekbevindingen.

Ter voorbereiding van de interviews zijn de studenten door de projectleider van het onderzoek (Dick Lammers) geïnstrueerd. Hierbij kregen zij de volgende richtlijnen mee:

1. Studenten maken geen gebruik van opnamefaciliteiten daar dit waarschijnlijk het veiligheidsgevoel en het creëren van een vertrouwensband zou kunnen ondermijnen;
2. De studenten hebben tijdens het volgen van de jongeren en het voeren van gesprekken gebruik gemaakt van een vragenlijst/topiclijst (Bijlage 1). Het was de studenten toegestaan de vragen uit het hoofd te leren. De gesprekken hadden hierdoor meer het karakter van een natuurlijk gesprek dan van een gestructureerd interview.
3. Tijdens gesprekken werd aan de studenten gevraagd te werken op grond van empowerment beginselen, dus niet alleen aandacht te hebben voor knelpunten en problemen maar ook voor de eigen kracht en oplossingen van de jongeren zelf.

Enkele belemmeringen

De meeste studenten is het uiteindelijk gelukt veel informatie boven water te krijgen op basis van goede contacten met de jongere. Bij de interviews door de tweeëndertig studenten zijn ook enkele (onvoorziene) knelpunten naar voren gekomen.

Vertrouwen winnen is niet zo eenvoudig

Gebleken is dat het creëren van een goede vertrouwensband met de jongere essentieel was. Het bleek een voorwaarde om de diepte in te gaan (oorzaken van problemen boven water halen, privévoorbeelden noemen e.d.) Een goede vertrouwensband kwam het snelst tot stand tussen vrouwelijke studenten en meisjes/jonge vrouwen.

Veel studenten gaven aan dat de meeste jongeren niet onmiddellijk hun medewerking aan het onderzoek hebben verleend. Diverse studenten moesten veel van stal halen om een gesprek te regelen en ook nog goed te laten verlopen. Het winnen van vertrouwen verliep soms via vele kleine stappen. Ondanks het inzetten van studenten voor de interviews was er bij een niet gering aantal jongeren en dan met name jongens sprake van achterdocht. Ze stelden de interviewers vragen als: *“Wat moet je van ons?”*, *“Hoe kan ik je vertrouwen?”*, *“Mijn interview verandert toch niets aan wat wij meemaken en denken.”*

Meerdere jongeren waren bang dat de verstrekte informatie niet goed terecht zou komen (bij hun ouders, vrienden of leraren of jongerenwerkers e.d.). Niet alle geïnterviewde jongeren hebben daardoor alles verteld en in enkele gevallen waren zij hier ook open over: *“Ik vertel niets over onze thuissituatie en waarom het niet zo goed gaat op school.”*

Ook was er bij de geïnterviewde jongeren twijfel over de effecten van onderzoek. Ze waren bang voor stigmatisering of twijfelden aan het nut: *“Jullie zetten ons toch alleen maar slecht neer in de media”, “Ik heb ook vorig jaar meegewerkt aan een onderzoek en er is nog steeds niets veranderd bij de gemeente en de politie”, “Jullie zijn al de zoveelste die langs komt met vragen. Wat komt eruit? Niets! Wij worden door de gemeente in de steek gelaten”*. Soms dachten jongeren ook dat de studenten de rol van hulpverlener hadden. Een jongere zei: *“Ik wil eigenlijk niet geïnterviewd worden. Dit kost mij tijd en geld. Jij staat maar voor mijn neus. Ik heb hoofdpijn van die stomme hulpverleners die denken mijn leven te moeten leiden. Ik kan het zelf wel en weet zelf wat goed voor mij is.”*

Vooral Turkse, Marokkaanse en Hindoestaanse vrouwelijke studenten liepen menig maal op tegen een muur van wantrouwen. De jongeren waren bang dat hun gevoelens, problemen en wensen bekend zouden worden bij de achterban (gezinsleden of familie). Dit was meer het geval bij de meisjes dan bij de jongens. Een jongere zei: *“Ons wereldje is klein begrijp je. Daarom vertel ik je niet alles”, of “Jij weet als Marokkaanse toch zelf wel wat er gebeurt in ons wereldje en wat er fout kan gaan!”*, *“Wat ik nu vertel mag absoluut niet doorsijpelen naar mijn ouders en broers. Dat wordt mijn dood.”*

Groepsbenadering

In de loop van het onderzoek bleek dat het niet goed werkte om de jongeren in groepsverband te interviewen. Vooral wanneer er sprake was van een jonge vrouwelijke student en een groep te interviewen jongens. De jongens hadden de neiging om in groepsverband stoer te doen, grappen te maken, op de versiertoeer gaan, of zelfs dreigende taal te uiten, of te intimideren. Twee studenten werden zelfs voor ‘hoer’ uitgescholden en een student werd bedreigd. Deze ervaringen waren aanleiding om de jongeren alleen nog individueel te benaderen wat altijd het advies van de projectleider was geweest.

Relevantie juiste houding en gedrag tijdens gesprekken

Sommige studenten gaven expliciet aan baat te hebben gehad bij het uitgangspunt jongeren tijdens de gesprekken niet als een probleemgeval te zien. Op grond van *empowerment principes werken*

heeft volgens enkele studenten duidelijk zoden aan de dijk gezet. Ook gaven studenten aan dat ze uitdrukkelijk hebben geprobeerd niet boven de jongeren te gaan staan.

Diverse studenten lieten weten dat ze moeite hadden met of vragen hadden over het vervullen van de juiste interviewrol tijdens de gesprekken. Ze vroegen zich af in welke mate ze neutraal moesten zijn? Hoe ze om moesten gaan met eigen opvattingen en vooroordelen? In welke mate ze de jongeren moesten stimuleren om zaken te vertellen? Hoe ze konden voorkomen om niet in een hulpverlenersrol te gaan zitten en wat ze moesten doen met gevoelige informatie zoals de ontdekking van geweld of misbruik in een gezin.

Rolmodel en cultuurgebonden voordelen

Enige studenten merkten op dat ze als interviewer ook een rolmodelfunctie vervulden. Diverse meisjes uit de Schilderswijk vonden het spannend, cool en een eer met een allochtone student te praten die iets bereikt had. Meisjes (vooral op vmbo-niveau) hadden bijvoorbeeld bewondering voor het punt dat je als Marokkaanse ook op hoog niveau kunt studeren en veel weet van hulpverlening. Vaak werd de vraag gesteld 'wat moet ik doen om ook op De Haagse Hogeschool te komen'. In dit kader gaf menig student aan jongeren te hebben geholpen met advies- en/of hulpvragen.

Dit rapport geeft een kwalitatieve verkenning van het leven van jongeren in de Haagse Schilderswijk. Tweeëndertig studenten van De Haagse Hogeschool hebben hiervoor ruim tweehonderd leeftijdgenoten in de Schilderswijk geïnterviewd. Uit de gesprekken met jongeren komen twee kanten naar voren.

Het zijn jongeren die opgroeien, ambities hebben voor de toekomst en grenzen verkennen. Daar staat tegenover dat binnen de context van de Schilderswijk er de nodige knelpunten zijn. Armoede, werkloosheid, criminaliteit, spanningen maken het opgroeien in de Schilderswijk niet altijd tot een gemakkelijke opgave. In dit rapport laten we met behulp van citaten zien hoe de jongeren in hun dagelijkse leven staan.